

TÄYDENNYSKOULUTUS – RIESA VAI RIKKAUS?

Journalistien ammatillinen kehittämisohjelma (JAKO) 1985-1995

Journalistiikan
pro gradu -tutkielma
Kevät 2000
Jyväskylän yliopisto
Viestintätieteiden laitos

Marjo Hiltunen

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta HUMANISTINEN	Laitos VIESTINTÄTIETEIDEN
Tekijä MARJO HILTUNEN	
Työn nimi TÄYDENNYSKOULUTUS – RIESA VAI RIKKAUS Journalistien ammatillinen kehittämisohjelma (JAKO) 1985 - 1995	
Oppiaine JOURNALISTIIKKA	Työn laji PRO GRADU
Aika MAALISKUU 2000	Sivumäärä 77 + liitteet
Tiivistelmä - Abstract	
<p>Journalistien ammatillinen kehittämisohjelma eli JAKO oli vuosina 1985-1995 voimassa ollut lehdistön kouluttautumissopimus. Tässä tutkielmassa kuvataan JAKO:n elämänkaari, selvitetään Suomen Journalistiliiton jäsenistön käsityksiä täydennyskoulutuksesta ylipäätään sekä haastatellaan joitakin JAKO:n kannalta avainroolissa olleita henkilöitä.</p> <p>Tutkimusongelmana oli journalistien suhtautuminen täydennyskoulutukseen – mikä saa ihmiset hakeutumaan täydennyskoulutukseen, millainen koulutus koetaan kiinnostavaksi ja mitä hyötyä koulutuksesta katsotaan olleen sekä toisaalta miksi niin moni journalisti on jättänyt kouluttautumisoikeutensa käyttämättä.</p> <p>Selvitystyö paljasti, että onnistunut täydennyskoulutus on erittäin monen tekijän summa. Jotta journalisti lähtee koulutukseen, hänen työpaikkansa pitää olla vakavaraisessa yrityksessä, hän tarvitsee koulutukseen myönteisesti suhtautuvan esimiehen sekä perheensä tuen, tarjolla olevan koulutuksen pitää olla kohtuuhintaista, riittävän mielenkiintoista, kouluttajan asiansa osaava, koulutuspaikan ja -ajan soveliaita. Näiden lisäksi journalistin tulee vielä suhtautua koulutukseen innostuneesti ja koulutusrupeaman päätyttyä sen anti pitää pystyä työyhteisössä hyödyntämään.</p> <p>JAKO-sopimusta pidettiin yleisesti ottaen hyvänä. Vaikka sopimus ei innostanutkaan aivan niin suurta joukkoa kuin alunpitäen laskeskeltiin, sen katsottiin kuitenkin herätelleen koulutuskeskustelua alalla yleensä.</p>	
Asiasanat journalisti täydennyskoulutus	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto / Tourulan kirjasto	
Muita tietoja	

SISÄLTÖ

SIVU

JOHDANTO	5
I HISTORIALLINEN KATSAUS	7
1. TAUSTAA	7
2. MIKÄ JAKO?	10
2.1. Synnytystuskat	10
2.2. Syntyminen	12
3. KOULUTUSSUUNNITELMAT	15
3.1. Kohderyhmä	15
3.2. Koulutuksen kesto	17
3.3. Koulutuspaikat	17
3.4. Koulutuksen suunnittelu	18
3.5. Sisältöehdotukset	20
3.6. Kustannukset	21
4. ALKUTAIVAL	22
4.1. Ensimmäiset hahmotelmat	22
4.2. Vaisu kevät	23
4.3. Kesän kriisipalaveri	23
4.4. Sujuva syksy	25
4.5. Yhteenveto ensimmäisestä vuodesta	26
4.6. JAKO-malli	27
4.7. Yhteistyön lisääminen	28
4.8. Muutoksia organisaatioissa	28

5. JAKO KÄYTÄNNÖSSÄ	29
5.1. Karavaani kulkee	29
5.2. Koulutuskyselyt	34
6. JAKO KUOPATAAN	37
II KYSELYTUTKIMUS	41
7. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	41
8. VASTAUSTEN ANALYSOINTI	42
8.1. Vastaaajien taustatietoja	42
8.2. Enemmistöllä kokemusta täydennyskoulutuksesta	43
8.3. Pikavisiitille kauas kotoa	45
8.4. Koulutus kiinnostavaa ja hyödyllistä	47
8.5. JAKO-tietous vähäistä	49
8.6. Passiivisuuden monia syitä	51
8.7. Nyt koulutus kiinnostaa	54
III HAASTATTELUT	57
9. AVAINHENKILÖIDEN AJATUKSIA	57
9.1. Jarmo Häkkinen, koulutussihteeri, SJL	57
9.2. Lauri Norvio, johtaja, GTL	61
9.3. Leena Paldán, JAKO-suunnittelija, TYT	64
9.4. Risto Pynnönen, varapäätoimittaja, KSML	67
10. YHTEENVETO	70
LÄHDELUETTELO	73
LIITTEET	

JOHDANTO

”Elinikäinen oppiminen ei ole erivapaus tai oikeus; se on yksinkertaisesti välttämättömyys jokaiselle, nuorelle tai vanhalle, jonka täytyy elää muutosten kiihtyvän tahdin kanssa – perheessä, työssä, yhteisössä ja maailmanlaajuisessa yhteiskunnassa.” (Cross, 1981, ix)

Yhdysvaltalainen K. Patricia Cross on yksi aikuiskoulutukseen perehtyneistä tutkijoista. Aikuiskoulutus on ollut kiinnostava tutkimusalue ja se on poikanut viljalti tutkimusaineistoa. Vaikka täydennyskoulutus on olennainen osa aikuiskoulutusta, se on jätetty monesti varsin vähäiselle huomiolle. Näin on etenkin journalistisen alan täydennyskoulutuksen laita.

Journalistien täydennyskoulutus on kuitenkin alan peruskoulutusta vanhempi. Täydennyskoulutus käynnistettiin Tampereella, joka on säilyttänyt asemansa journalistien täydennyskoulutuksen pääpaikkana Suomessa.

Täydennyskoulutuksen pääpaino on ollut lyhytkursseissa. Niiden rinnalle kehitettiin kuitenkin 1980-luvun puolivälissä pidempää, kolmiviikkoista koulutusta. Kyseessä oli Journalistien ammatillinen kehittämisohjelma eli ns. JAKO-koulutus.

Helsingin Sanomalehtimiesyhdistys (HSY) teki syksyllä 1998 Suomen Journalistiliiton (SJL) liittovaltuustolle aloitteen JAKO:n tutkimisesta. JAKO-järjestelmä oli osa lehdistön journalistien työehtosopimusta kymmenen vuotta (1985-1995), mutta sen käytöstä ja siitä saaduista kokemuksista ei ollut tehty kattavaa selvitystä. Liittovaltuusto yhtyi HSY:n näkemykseen siitä, että nyt oli korkea aika sellainen tehdä.

Journalistien peruskoulutusta on Suomessa tutkittu laajalti, mutta täydennyskoulutus on jäänyt vähemmälle – toki useissa peruskoulutusta koskevissa tutkimuksissa täydennyskoulutukseen on viitattu. Edellä mainittu johti siihen, että lähdeaineiston kerääminen tätä selvitystyötä varten oli jokseenkin hankalaa. Kirjallisuutta oli vähänlaisesti. Näinollen valtaosa lähdeaineistosta onkin

Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen sekä Suomen Journalistiliiton arkistoista löytyneitä pöytäkirjoja, muistioita ja muita asiapapereita.

Merkittävä rooli oli myös avainhenkilöiden kanssa käydyillä keskusteluilla.

SJL:n toimeksianto kattavan tutkimuksen tekemisestä näin monia vuosia jälkikäteen kuulosti haastavalta. Lopputulos olisikin ollut tarkempi, mikäli aiheeseen olisi osattu tarttua jo vuosia sitten ja mikäli koulutuksesta ja koulututtavista olisi aikanaan pidetty tarkasti – ja mieluummin keskitetysti – kirjaa. Nyt tutkimus oli etenkin kyselytutkimuksen osalta ainoastaan vastaajien vanhojen muistikuvien varassa. Etääntyminen JAKO-asioista saattoi olla merkittävänä syynä myös kyselytutkimuksen laimeaan vastausintoon.

Kyselykaavakkeen laatimisessa olikin huomioitava JAKO:sta kulunut aika. Koska ensimmäisistä JAKO-kursseista on kulunut jo viisitoista vuotta, ei voinut olettaa ihmisten muistavan sen aikaisia kursseja kovinkaan tarkasti. Tästä syystä kyselyssä painotettiin täydennyskoulutusta yleensä ja varsinaisia JAKO-kysymyksiä oli kaavakkeessa ainoastaan kaksi.

Koska täydennyskoulutukseen oikeutettujen ääni tuli kuuluville kyselytutkimuksessa, haastattelututkimukseen valitsin ihmisiä, jotka ovat olleet JAKO:n toteutuksen kannalta merkittävässä roolissa. Mukaan mahtui sekä työntekijäettä työnantajapuolen liittojen edustajat, keskeisimmän JAKO-koulutuspaikan silloinen koulutussuunnittelija ja myös yksittäisen, keskisuuren lehtitalon koulutuksesta vastaava henkilö.

Olen ollut aktiivisesti mukana SJL:n toiminnassa jo vuosia. Liityin jäseneksi 1989, jonka jälkeen olen ollut SJL– opiskelijat -yhteistyöryhmässä, ammattikoulutusvaliokunnan opiskelijaedustajana sekä Keski-Suomen Journalistit ry:n asiamiehenä. Graduaiheen löytyminen SJL:n kautta ei siis ollut yllätys.

Täydennyskoulutus – riesa vai rikkaus; Journalistien ammatillinen kehittämisohjelma (JAKO) 1985-1995 on sekoitus historiankirjoitusta, kyselytutkimusta ja haastattelututkimusta. Lopputulos kertoo journalistien täydennyskoulutuksesta yleensä, JAKO-sopimuksen tuomia kokemuksia korostaen.

I HISTORIALLINEN KATSAUS

1. TAUSTAA

Toimittajien täydennyskoulutus aloitettiin alunperin aiemmin kuin peruskoulutus. Ensimmäinen ”Sanomalehtien opintoviikko” pidettiin Helsingissä jo syyskuussa 1924, peruskoulutus käynnistyi vasta seuraavana vuonna Tampereella.¹

Suomessa ei kuitenkaan ollut vielä vuosiin kattavaa journalistisen täydennyskoulutuksen järjestelmää. Ilman alan peruskoulutusta ammattiin tulleiden täydennyskoulutus oli pitkään eri yhteisöjen ja yritysten harteilla. Kurssuja järjestivät pääosin eri lehtitalot, Yleisradio sekä Suomen Sanomalehtimiesten Liitto.² Liiton koulutusohjelmassa oli muun muassa nuorten toimittajain ja toimitusharjoittelijain kynnyskurssuja sekä toimitustekniikan seminaareja.

Yhteiskunnallinen kiinnostus lehtialan koulutuskysymyksiä kohtaan heräsi verkkaisesti – ensimmäinen valtion toimesta tehty (komitea)tutkimus lehtialan koulutustasosta ja -asenteista saatiin aikaan vasta 1969.³

Toimittajakunnan koulutusta mietittiinkin erityisen ahkerasti 1960- ja -70 -lukujen vaihteessa. Koulutuksen kehittämistä hahmoteltiin peräti kolmessa eri komiteassa. Ensimmäinen komitea totesi, että peruskoulutettujen määrän kasvaessa myös jatkokoulutuksen tarve kasvaa.⁴ Komitean mielestä jokaiselle lehtitoimittajalle oli suotava mahdollisuus täydentää tietämystään jatkokoulutuskursseilla vähintään joka kolmas vuosi. Komitea suositti täydennyskoulutukseen lyhyehköjä kurssuja ja laskeskeli, että näin toimien voitaisiin kurssittaa 320-400 toimittajaa vuosittain.⁵

¹ Nordenstreng, 1985, liite 8, 3

² KM 1972: B 37, 6

³ SJL, Sanomalehtimies 3/1971

⁴ KM 1969: A 19, 20

⁵ KM 1969: A 19, 25

Vuonna 1970 perustetun Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen (TYT) ⁶ kurssit olivat ensimmäinen askel kohti yleistä jatko- ja täydennyskoulutusjärjestelmää. Koulutus pyrittiin järjestämään lehtimiesten koulutuskomitean (1969) sekä lehtimieskoulutuksen työryhmän (1972) esittämien suuntaviivojen perusteella. ⁷

Täydennyskoulutuksen tilanne herätti kuitenkin keskustelua vielä pitkään. Professori Pertti Hemánuksen kirjoitti vuosia TYT:n perustamisen jälkeen, että täydennyskoulutusta on toki lisätty, mutta sitä voitaisiin lisätä yhä. Hänen mielestään kysymys oli ainoastaan rahasta, eikä edes isoista summista, koska ”täydennyskoulutus voidaan toteuttaa verraten halvalla”. ⁸

Opetusministeriön kansliapäällikkö Jaakko Numminen puuttui journalistien täydennyskoulutuksen tilanteeseen puhuessaan Sanoma Oy:n toimittajakoulun juhlassa joulukuussa 1983. Nummisenkin mukaan toimittajakoulutuksen keskeinen ongelma oli sen riittämättömyys ja hänen mielestään alan nopea kehitys edellytti sen hetkistä tehokkaampaa täydennyskoulutusta. Numminen arveli enemmistön uusista toimittajista aloittavan ammatissaan ilman alan varsinaista koulutusta ja uumoili, ettei vastaavaa tapahdu muilla aloilla.⁹

”Kun journalistin ammatti on ja pysyy vapaana ammattina, tulee alalle jatkuvasti henkilöitä, joilla ei ole journalistin ammatillista koulutusta. Nämä henkilöt hankkivat ammattitaitonsa käytännön työssä ja täydentävät sitä uransa aikana käymillään täydennyskoulutuskursseilla.” Näin kirjattiin journalistien koulutustarvetoimikunnan mietintöön vuonna 1984 – vuosi ennen Journalistien ammatillisen kehittämisohjelman, JAKO:n, syntyä. ¹⁰

Mietinnön mukaan ”on alalla oleville toimittajille, joilta puuttuu journalistinen ammattikoulutus, järjestettävä mahdollisuus hankkia se täydennyskoulutuksena”. Koulutustarvetoimikunta oli selvittänyt toimittajien täydennys-

---

⁶ Salmelin, 1987, 125

⁷ KM 1973:158, 35

⁸ Suomen Lehdistö 4/1983, ”Toimittajakoulutus, monopoli ja vaihtoehdot”

⁹ Suomen Lehdistö 1/1984, ”Toimittajakoulutusta useammille väylille”

¹⁰ KM 1984: 49, 53

koulutustarvetta ja -halukkuutta. Mietinnössä uumoiltiin, että “kun nykyisestä toimittajakunnasta noin puolet on vailla ammatillista koulutusta, on toimittajien täydennyskoulutustarve arvioitava melko suureksi” ¹¹ .

“Ensi vuosi on toimittajien täydennyskoulutuksen kannalta mielenkiintoinen ja merkittävä. Merkittävää on, että vuoden alusta tulee voimaan ammatillista kehittämisohjelmaa koskeva sopimus, joka suo entistä parempia mahdollisuuksia alalla pitkään toimineille koulututtavia. Mielenkiintoista taas on ainakin nähdä millaisia muotoja ammattikunnan täydennyskoulutus saa, miten toimituksiin perustetut koulutustoimikunnat työskentelevät, miten kirjavaa tarjontaa tälle koulutuslalle ilmaantuu ja mistä liikenevät ne korkeatasoiset ja motivoituneet kouluttajavoimat, joita kymmeneen koulutustilaisuuteen tarvitaan”. Näin pohti TYT:n, suunnittelija Erkki Jyrinki Sanomalehtimieheissä vuoden 1984 lopulla. ¹²

JAKO-ohjelman suunnitteluryhmän jäsenen Erkki Teikarin mielestä JAKO:ssa oli kysymys täydennyskoulutuksen tehostamisesta. “Ohjelma tarjoaa erityisesti vartuneemmille toimittajille tilaisuuden itselleen sopivaan koulutukseen, jota muussa täydennyskoulutuksessa ei ehkä ole” . ¹³

Koulutustarvetoimikunnan tekemän kyselyn vastauksista kävi ilmi, että kustantajat olivat halukkaita lähettämään toimittajiaan täydennyskoulutukseen. Ja jo aiemmin tehdyn täydennyskoulutusselvityksen perusteella toimittajien halukkuus osallistua täydennyskoulutukseen näytti olevan suuri. ¹⁴

JAKO-sopimuksen täytäntöönpanoa siis odotettiin kuin hartaasti toivottua lasta. Eri osapuolet puhkuivat intoa ja maalailivat kuvia sopimuksen tuomasta taivaasta.

Myöhemmin on huomattu, että kritiikki journalistista täydennyskoulutusta kohtaan ei suinkaan JAKO:n myötä loppunut. Vuonna 1997 Viestintäalan koulutuksen kehittämissuunnitelma totesi ammatillisen täydennyskoulutuksen

¹¹ KM 1984: 49, 53

¹² Sanomalehtimies 25/1984, “TYT laajentaa koulutustaan”

¹³ Suomen Lehdistö 5-6/85, ”Journalistien ammatillinen kehittämisohjelma vauhtiin”

¹⁴ KM 1984: 49, 53-54

olevan yhä riittämätöntä ja hajanaista. Sen lisäksi täydennyskoulutuksen ja peruskoulutuksen suhde kaipaisi työryhmän mukaan tiivistämistä.¹⁵

Alan tuorein, koko viestintäkentän kattava, tutkimus korostaa erityisesti jo ikääntyneen henkilöstön täydennyskoulutustarvetta. Tutkija Aino-Maria Hansénin mukaan tämä on tärkeää siksi, että suuret ikäluokat saataisiin pysymään työelämässä mahdollisimman pitkään.¹⁶ Tulevaisuudessa kasvavat osaamisalueet liittyvät Hansénin mukaan tietoteknisen kehityksen tuomiin uusiin mahdollisuuksiin. Hän nimeää tärkeiksi osaamisalueiksi kyvyn tuottaa tekstiä mediasta riippumatta, verkkojournalismin, lehden omien sähköisten arkistojen rakentamisen sekä sähköisen sivun suunnittelun.¹⁷

2. MIKÄ JAKO?

2.1. Synnytystuskat

Journalistien ammattillisen kehittämissuunnitelman, JAKO:n, synnytys oli pitkä ja vaikea. Sekä sapatti- että opintovapaasta oli ammattikunnan piirissä keskusteltu jo vuosia. Sapattilomaakin oli ehditty vaatia jo vuoden 1975 neuvotteluissa.¹⁸

Vuoden 1977 työehtosopimuksessa (voimassa 18.5.1977-31.3.1980) sovittiin viimein asetettavaksi työntekijä- ja työnantajapuolen liittojen (Suomen Sanomalehtimiesten liitto SSL ja Graafisen Teollisuuden Työnantajaliitto GTT) yhteinen työryhmä. Työryhmän tehtäväksi annettiin seurata määrävuosin annettavan kouluttautumismääräsuunnittelun etenemistä työmarkkinakentässä ja työlainsäädännössä. Seurannan ohella työryhmän tehtävänä oli kerätä tietoa siitä, millaisin taloudellisin, työvoimallisoin, koulutuksellisin ja muin edellytyksin tämä kouluttautumissuunnitelma oli SSL-GTT -työehtosopimuksen piirissä toteutettavissa.¹⁹

---

¹⁵ OPM, 3:1997, 22

¹⁶ Hansén, 2000, 424

¹⁷ Hansén, 2000, 411

¹⁸ Journalisti 16.3.1995, "Muistoa kunnioittaen"

¹⁹ SJL, Välkevirta, muistio, toukokuu 1994

Työryhmän perustaminen oli sysäys järjestelmälliselle suunnittelulle, joka 1980-luvun puolivälissä johti JAKO-järjestelmän syntyyn.

Työryhmään valittiin SSL:stä Kari Lähteenmäki (Aamulehti, Tampere), Kyösti Reunanen (Helsingin Sanomat, Helsinki) ja järjestösihteeri Kalervo Toivola (SSL:n toimisto). GTT:tä edustivat päätoimittaja Simopekka Nortamo (Helsingin Sanomat, Helsinki), päätoimittaja Erkki Teikari (Satakunnan Kansa, Pori) ja koulutusasioita liiton toimistossa hoitanut Seppo Vuorio.

Työryhmä sai puserretuksi mietintönsä helmikuussa 1980, eli juuri ennen työehtosopimuksen umpeutumista. Mietinnön sanamuoto oli sopuisa, mutta silti ristiriitainen. Osapuolten näkemykset olivat niin kaukana toisistaan, että koulutusjärjestelmästä ei saatu synnytyksi edes ehdotusta.

Työehtosopimuskauden pidennyksen ja graafisen puolen toisen toimittajakon jälkeen joulukuussa 1980 solmitussa TES:ssä (voimassa 2.12.1980-28.2.1983) koulutusjärjestelmän luomistuskille ei juuri uhrattu sanoja. TES:een sisällytettiin vain lyhyt erillinen pöytäkirjamaininta, jolla asetettiin uusi työryhmä. Liittojen uuden työryhmän tuli selvittää SSL:n kouluttautumisen järjestelyä koskevan esityksen toteuttamismahdollisuuksia.

Toinen työryhmä lopetti toimintansa taas hieman ennen työehtosopimuksen umpeutumista, eli tammikuussa 1983. Lopputulos oli edellistäkin laihempi. Työryhmä tyytyi toteamaan, että yksilöllinen kouluttautumisen järjestelmä olisi tarpeen ja hyödyllinen. Rivien välistä paistoi edelleen syvä erimielisyys.

Maaliskuun 1983 työehtosopimusratkaisun (voimassa 29.3.1983 - 28.2.1986) erilliseen pöytäkirjaan puristettiin aiempia yksityiskohtaisempi toimeksianto jo kolmannelle asiaan tarttuneelle työryhmälle: ²⁰

”Liitot asettavat työryhmän valmistelemaan journalistien ammatillista kehittämisohjelmaa seuraavan tehtävänannon puitteissa:

Liitot toteavat, että toimittajien, kuvaajien ja taiteilijoiden yksilöllinen ammatillinen koulutus on tärkeätä sekä journalisteille että lehtien korkean

²⁰ SJL, Välkevirta, muistio, toukokuu 1994

toimituksellisen tason ylläpitämiseksi. Tällaisen koulutuksen aikaansaamiseksi asetetaan työryhmä, jonka sovittavan määräajan puitteissa tulee:

- *selvittää yksilöllisen koulutuksen tarpeen ja sisällön painopisteet*
- *selvittää toimittajien, taitelijoiden ja kuvaajien ammattitaidon yksilöllisen ylläpitämisen ja kehittämisen kannalta tarpeelliset koulutuskanavat*
- *luoda yhteistyössä koulutuslaitosten kanssa opetussuunnitelmia ja -ohjelmia, joita yksilöllisessä koulutuksessa voidaan käyttää pyrkimyksenä koulutuksen korkea taso*
- *selvittää järjestelyjen rahoitus- ja muut käytännön kysymykset siten, että koulutukseen osallistuminen asteittain toteutuu vuoden 1985 alusta*
- *selvittää menettelytavat, joilla yrityksen ja yksilön tarpeet yritysten piirissä selvitetään*

Työryhmän on työssään otettava huomioon seuraavat seikat:

- *koulutuksen piiriin ohjataan yrityksen sisällä erikseen sovittavalla tavalla ne yllämainitut toimihenkilöt, jotka ovat olleet alalla vähintään 10 vuotta ja joiden työsuhde on jatkunut vähintään 5 vuotta. ”²¹*

2.2. Syntymä

Liittojen välinen neuvottelutulos journalistien ammatillisen kehittämisohjelman luomisesta syntyi 14.5.1984. Se tuli voimaan heti, vaikka käytännössä ensimmäinen täysi JAKO-vuosi oli 1985. Neuvottelutulos oli lähes samansisältöinen kuin sittemmin TES:n osana ollut teksti journalistien ammatillisesta kehittämisohjelmasta. Työehtosopimuksen koulutussopimukseen se tuli ensimmäisen kerran 1986 TES:n yhteydessä seuraavassa muodossa: ²²

²¹ SJL, Välkevirta, muistio, toukokuu 1994

²² SJL, Välkevirta, muistio, toukokuu 1994

JOURNALISTIEN AMMATILLINEN KEHITTÄMISOHJELMA

KOULUTUKSEEN OIKEUTETUT

Journalistien ammatillisen kehittämisohjelman mukaiseen koulutukseen ovat oikeutettuja journalistit, jotka ovat toimineet alalla vähintään 10 vuotta ja olleet yhdenjaksoisessa työsuhteessa vähintään 5 vuotta.

KOULUTUKSEEN OSALLISTUMINEN

Koulutus toteutetaan joko liittojen valvonnassa aikaansaatusena kurssi- tai seminaarityyppisenä koulutuksena tai journalistin omasta aloitteesta koulutustoimikunnassa yhteisesti sovittavalla tavalla tapahtuvana muuna opiskeluna.

Kurssien ja seminaarien ohjelma voidaan toteuttaa joko yhtäjaksoisena tai useampaan jaksoon jaettuna kolmiviikkoisena opintokautena. Ohjelman kesto määräytyy aiheen ja toteuttamistavan mukaan.

Ellei opintotavoitteen takia ole tarkoituksenmukaista sopia muusta, on edellä todettu journalistin omasta aloitteesta tapahtuva muu opiskelu pääsääntöisesti yhdenjaksoista ja kestoltaan kolme viikkoa.

Journalistilla on oikeus osallistua uudelleen ammatillisen kehittämisohjelman mukaiseen koulutukseen, kun työsuhde on jatkunut viisi vuotta edellisen koulutusjakson jälkeen.

Kehittämisohjelman mukaiseen koulutukseen osallistuminen ei rajoita oikeutta osallistua muuhun toimitukselliseen jatko- ja täydennyskoulutukseen.

Kaikkeen koulutukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja osallistumisesta päätettäessä on otettava huomioon yrityskohtaiset koulutuksen kokonaisjärjestelymahdollisuudet.²³

²³ SJL, Välkevirta, muistio, toukokuu 1994

KUSTANNUKSET

Työnantaja maksaa ammatilliseen kehittämisohjelmaan hyväksytyjen kurssien ajalta säännöllisen työajan palkan sekä korvaa koulutuksesta aiheutuneet suoranaiset kustannukset.

Journalistin omasta aloitteesta tapahtuvan, yhteisesti hyväksytyyn koulutuksen ajalta työnantaja maksaa säännöllisen työajan palkan. Paikallisesti voidaan sopia korvattavaksi myös muita kuluja.

Koulutukseen osallistuminen ei vähennä alallaoloaika palvelusvuosilisiä ja vuosilomia laskettaessa. Koulutusjakson aikana toimihenkilö ansaitsee vuosilomaa.

LIITTOJEN TOIMENPITEET

Liitot myötävaikuttavat seminaari- ja kurssimuotoisen koulutustarjonnan luomiseen siten, että sen piiriin voidaan ohjata 70 % koulutukseen oikeutetuista.

Muille koulutukseen oikeutetuille on varattava mahdollisuus omaehtoiseen, yksilölliseen kouluttautumiseen.

Liittojen välinen koulutustyöryhmä tarkkailee vuosittain kehittämisohjelman toteutumista ja koulutuksen tasoa.

Vuosittain syyskuussa pidettävässä kokouksessa koulutustyöryhmän tulee päättää seuraavan kalenterivuoden koulutustarjonnan pääperiaatteista. Näissä neuvotteluissa osapuolet voivat tehdä esityksiä tämän sopimuksen ammatillista kehittämisohjelmaa koskevien osien muuttamisesta. Osallisten liittojen hallintoelinten hyväksymisen jälkeen muutokset astuvat voimaan.²⁴

Kun neuvottelutulos oli toukokuussa 1984 syntynyt, Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus, TYT, toimi ripeästi. Jo kesäkuun lopulla TYT:lla oli

²⁴ SJL, Välkevirta, muistio, toukokuu 1994

tarjota yhdeksänliuskainen, TYT:n silloisen johtajan Pentti Salmelinin, muistio yhdenlaisesta JAKO:n toteuttamismallista. "Journalistien ammatillinen kehittämisohjelma - Alustava selvitys ohjelman ("TYT II") toteutusedellytyksistä" oli monipuolinen hahmotelma kustannuslaskelmineen ja henkilöstötarvearviointeineen. Työnimi "TYT II" viittasi TYT:n haluun tarjota TYT:n lyhytkurssien lisäksi muutakin ohjelmaa.²⁵

3. KOULUTUSSUUNNITELMAT

3.1. Kohderyhmä

Neuvottelutuloksen mukaisesti JAKO oli tarkoitettu vähintään kymmenen vuotta alalla ja viisi vuotta yhtäjaksoisessa työsuhteessa olleille journalistille. Sopimus pohjainen kouluttautumis-oikeus oli kunakin viisivuotiskautena, mutta osallistuminen oli vapaaehtoista.

Laskelmien mukaan sopimuksen tarkoittamaan kohderyhmään kuului noin 2000 toimituksellisissa tehtävissä toimivaa henkilöä. Kun koulutettava joukko jaettiin viiden vuoden osalle, laskeskeltiin kouluttautumisvapaalla olevan vuosittain keskimäärin 400 toimittajaa tai muun toimituksellisen työn tekijää.

Koulutuksen suunnittelun kannalta kohderyhmää pidettiin ongelmallisena. Olihan JAKO:n piirissä koulutustaustaltaan kaikenkirjavaa väkeä. Oli ammatillisesti peruskouluttautumaton, vailla yhtään ammatillista kurssia olevia ja toisessa ääripäässä akateemisen koulutuksen saaneita, aktiivisesti täydennyskoulutukseenkin osallistuneita ihmisiä.²⁶

Ongelmaksi laskettiin myös JAKO-väen ammattikuvien laajuus. Ammattikuvat peittivät koko toimituksellisen nimikkeistön ja kaikki lehtityypit. Suunnittelun kannalta pidettiinkin hyvänä ideana sitä, että talot kartoittaisivat koulutukseen oikeutetut. Oli tärkeää selvittää työpaikkakohtaisesti muun muassa yleis-

²⁵ TYT, Salmelin, selvitys, kesäkuu 1984

²⁶ TYT, Salmelin, muistio, 6.5.1984

toimittajien, erikoistoimittajien, toimitussihteereiden ja ruotsinkielisen henkilöstön määrä.²⁷

Huomiotta ei jätetty myöskään sitä, että JAKO:laiset asuivat eri puolilla maata. Koulutustilaisuuksien sijoituspaikoilla oli siis merkitystä.²⁸

Huomionarvoista on, että JAKO-sopimuksessa käsite journalisti ei suinkaan kattanut koko SSL:n jäsenistöä. JAKO-oikeutettuja olivat vain lehdistössä työskentelevät toimittajat, kuvaajat ja taiteilijat – toimitukselliset toimihenkilöt eli T-ryhmäläiset ja freelancerit jäivät täysin sopimuksen ulkopuolelle.

Ongelma tiedostettiin muun muassa Journalistien työsuojeluoppaassa: "Liittojen hyväksymien koulutusohjelmien suhteen freelancer on aika ulkopuolinen. Liitto tosin tukee freen alle kolme viikkoa kestävästä opiskelusta koulutussopimuksen piiriin kuuluvilla lyhytkursseilla. Myös pientoimituksissa työskentelevillä on vähäiset mahdollisuudet osallistua koulutukseen niukan miehityksen ja määrärahojen puutteen vuoksi. Suomen Aikakauslehdentoimittajien liitossa (SAL) onkin mietitty asian korjaamiseksi lomittajajärjestelmän luomista. T-ryhmäläiset ovat pitkään olleet koulutuksen saannissa lapsipuolen asemassa. Heille tarvitaan nykyistä laajempaa täydennyskoulutusta ja tarvittaessa työllisyyskoulutusta, jos omat työt vähenevät tai loppuvat kokonaan."²⁹

Väliinputoajien kohtalosta väännettiin kättä koko JAKO:n olemassaolon ajan. GTL (Graafisen Teollisuuden Työnantajaliitto, GTT, muutti nimensä Graafisen Teollisuuden liitoksi, GTL, vuonna 1993) on rinnastanut T-ryhmäläiset mieluummin muihin graafisen alan toimihenkilöryhmiin, ei journalisteihin. Freelancereiden kohdalla kysymys on GTL:n Lauri Norvion mukaan valinnasta – ei voi samanaikaisesti syödä kakkua ja säästää sitä, ei voi samanaikaisesti nauttia yrittäjän vapaudesta ja työsuhteessa olevien eduista.³⁰

²⁷ TYT, suunnitelma, 28.11.1984

²⁸ TYT, Salmelin, muistio, 6.5.1984

²⁹ Heiskanen & Salonen, 1992, 125

³⁰ Norvio, haastattelu 23.11.1999

3.2. Koulutuksen kesto

Liitot GTT ja SSL sopivat koulutuksen toteuttamisesta kolmen viikon koulutautumisvapaana. Ohjelman voisi toteuttaa joko yhtäjaksoisena tai lyhyempiin jaksoihin jaettuna. Ongelmaksi koettiin se, että mikäli koulutusta hajautetaan eri yksiköihin, kolmen viikon koulutuksen pitäminen yhtäjaksoisena saattaisi olla mahdotonta.³¹

Kolmiviikkoiseen opetukseen päätyminen oli eräänlainen kompromissi: SSL halusi pidempää koulutusta Yleisradion sapattivapaan tapaan, ja GTT:lle olisi riittänyt lyhyempikin koulutus. Taustaneuvotteluissa toki haettiin myös pedagogisesti mahdollisimman järkevää kestoja koulutukselle. Kolme viikkoa vaikutti oppimisen kannalta jo mielekkäältä.³²

Toimittajien viesti suunnittelijoille oli, että kolmen viikon yhtäjaksoinen koulutus olisi mieluisa. Sitä pidettiin hyvänä myös koulutuksen onnistumisen kannalta. Etenkin paikallislehdissä näkemys oli kuitenkin toinen. He olisivat mieluummin jaksottaneet koulutuksen, koska pienessä lehdessä kolmen viikon poissolo olisi ilman sijaisen järjestämistä hankalaa.

TYT:n alustava selvitys lähti siitä, että opetus koostuisi kahdesta viikon mittaisesta kontaktitilaisuudesta ja niiden väliin sijoittuvasta itsenäisestä opiskelujaksosta. Ajatuksena oli hajauttaa toisen viikon opetus muiden korkeakoulujen täydennyskoulutusyksiköihin.³³

3.3. Koulutuspaikat

Koulutuspaikkatilanne, johon JAKO tuli, oli jakautunut yhtäältä ammatilliseen ja toisaalta korkeakoulutaseiseen täydennyskoulutukseen. Ammatillista koulutusta tarjosivat Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus, Sanoma Oy:n toimittajakoulu sekä Yleisradion ammattiopisto. Korkeakoulu-

³¹ TYT, suunnitelma, 28.11.1984

³² Norvio, haastattelu 23.11.1999

³³ TYT, suunnitelma, 28.11.1984

tasoista täydennyskoulutusta tarjosivat ainoastaan TYT ja Taideteollinen korkeakoulu, osittain myös yhteistyössä keskenään.³⁴

JAKO-järjestelmä kaavailtiin hajautettavaksi eri korkeakoulujen täydennyskoulutus- ja kielikeskuksiin – joustavuuden periaatteen mukaisesti. TYT:ssä pohdiskeltiin, että yliopistojen kielikeskusten lisäksi järjestelmään voitaisiin kytkeä Svenska social- och kommunalhögskolan, Taideteollisen korkeakoulun koulutuskeskus ja Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus sekä Jyväskylän ja Oulun yliopistojen täydennyskoulutusyksiköt.³⁵

Valtaosa JAKO:n toteutusvastuusta kaatui luontevasti TYT:n harteille. Toisaalta siksi, että peruskoulutuksestakin merkittävä osa oli hoidettu Tampereen yliopistossa ja toisaalta siksi, että TYT:lla oli vuosien kokemus journalistien täydennyskoulutuspaikkana.³⁶

3.4. Koulutuksen suunnittelu

Lähtökohta JAKO:n toteuttamisessa oli se, että sen piiriin voitiin hyväksyä periaatteessa mitä tahansa koulutusta tai perehtymistä, mistä liitot sopivat. JAKO:oon soveltui sekä erityisesti tarkoitusta varten järjestetty koulutus että yksilöllisesti laadittu kouluttautumishjelma. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että JAKO:n piiriin kuului kaikki se, mistä työnantajat ja työntekijät sopivat.³⁷

Sopimus antoi yrityksille mahdollisuuden päättää koulutusasioistaan joko erikseen nimetyssä koulutustoimikunnassa, yt-neuvotteluryhmässä tai työnantajan ja pääluottamusmiehen kesken.³⁸

Paikallinen koulutustoimikunta tuli perustaa – ellei sellaista entuudestaan ollut – jos toimituksessa oli vähintään kymmenen työntekijää. Pienemmissäkin toimituksissa toimikunta oli mahdollinen, jos niin haluttiin. Muuten asiat

---

³⁴ KM 1984: 49, 53

³⁵ TYT, suunnitelma, 28.11.1984

³⁶ TYT, muistio, 19.2.1985

³⁷ TYT, muistio, 19.2.1985

³⁸ GTT-SSL, liite 1, 14.5.1984

tuli käsitellä luottamusmiehen ja työnantajan välillä tai muulla sovitulla tavalla, kuten yt-neuvotteluryhmässä.

Journalistien ammatillisesta jatko- ja täydennyskoulutuksesta tuli laatia talokohtainen suunnitelma vuosittain. Siihen piti sisällyttää kaavailut kunkin JAKO-oikeutetun ja -halukkaan kehittämisohjelmasta.

Kun koulutussuunnitelmia talokohtaisesti laadittiin, oli tarpeen ottaa huomioon koulutustarve ylipäättään, koulutusmäärärahat, työtilanne ja sijaiskysymykset. Sopimukseen oli kirjattu, että järjestelyistä ei saa aiheutua yrityksen toiminnalle kohtuutonta haittaa. JAKO:aan osallistuminen ei sopimuksen mukaan myöskään rajoittanut työntekijän oikeutta osallistua muuhun toimitukselliseen jatko- ja täydennyskoulutukseen.³⁹

Koulutuksen suunnittelua vaikeutti se, että toimittajien odotukset ja koulutustarpeet olivat erilaisia. Osa halusi koulutuksen olevan tiivis tietopaketti, osa kaipasi toimintakykyään kehitettävän ja toivoi koulutuksen olevan erityisesti aktiivista kanssakäymistä ja luovaa yhdessäoloa. Niinikään opetuksen teoria- ja käytäntöosuuden painottamisesta oli toimittajakunnassa erilaisia näkemyksiä.⁴⁰

Järjestettyyn koulutukseen pyrittiin ohjaamaan 70 % koulutukseen oikeutetuista ja loppujen 30 %:n JAKO-oikeutetuista kaavailtiin hakeutuvan yksilöllisiin koulutusohjelmiin eli niin sanotulle harmaalle alueelle. Harmaan alueen ajateltiin soveltuvan hyvin joustavan koulutusjärjestelmän periaatteeseen, palvelemaan hajanaisen ryhmän koulutustarpeita ja -toiveita.⁴¹

Kun koulutusjärjestelyjä suunniteltiin, TYT:n Salmelin mainitsi ensimmäisenä laadun. Järjestettävien ohjelmien tuli olla korkeatasoisia, käyttää mahdollisimman tasokasta opettajavoimaa ja poiketa selvästi jo tarjolla olevasta koulutuksesta. Salmelin halusi, että koulutusohjelmat tarjoaisivat kokonaisuuksia, joihin voidaan sisällyttää myös henkilökohtaista valmistelevaa työskentelyä. Sekä ohjelmia että yksilökohtaista ohjelmasuunnittelua varten

³⁹ GTT-SSL, liite 1, 14.5.1984

⁴⁰ TYT, suunnitelma, 28.11.1984

⁴¹ TYT, Salmelin, Journalistien ammatillinen kehittämisohjelma, 1984

hän ehdotti järjestettäväksi tehokkaan, keskitetyn informoinnin. Ja vaikka ohjelman katsottiin tarvitsevan koordinoitua ohjauksen, se tulisi toteuttaa eri korkeakoulujen ja korkeakouluyksiköiden tarjoamien mahdollisuuksien pohjalta.⁴²

3.5. Sisältöehdotukset

Kun ammatillisen kehittämisohjelman sisältöä suunniteltiin, TYT aloitti koulutuskaavion rakentamisen kolmesta osiosta: suomalainen yhteiskunta, journalistin ammattikäytäntö ja pohjoismainen yhteistyö. Lähtökohtana pidettiin koulutukseen tulevan "varttuneen" journalistin mahdollisuuksia perehtyä suomalaisen yhteiskunnan ajankohtaisiin kysymyksiin, saada kokonaiskuva viestintäkentän ajankohtaisista kysymyksistä ja parantaa pohjoismaisen yhteistyönsä valmiuksia alkuvaiheessa ruotsin- tai tanskankielen (!) teho-opinnoin.⁴³

Luonnosteluvaiheen jälkeen TYT täsmensi osioita: suomalainen yhteiskunta säilyi sellaisenaan, mutta journalistin ammattikäytäntö muuttui journalistin työksi ja pohjoismainen yhteistyö laajeni kokeilevaksi kielikoulutukseksi. Kokeilukieliksi TYT esitti ruotsia ja englantia. Tarpeen mukaan opetusta saattoi laajentaa toisiin pohjoismaisiin kieliin ja eräisiin harvinaisempiin kieliin, jos tarvetta ilmenee.⁴⁴

Kun vuosi 1984 oli vaihtunut vuodeksi 1985, ohjelmakokonaisuudet nimettiin vielä kerran uudelleen. Nyt TYT puhui journalismista ja yhteiskunnasta, erikoiskursseista sekä kielikoulutuksesta.

Työnjaoksi TYT ehdotti sitä, että se huolehtisi journalismin opetuksesta ja muiden korkeakoulujen täydennyskoulutuskeskukset vastaisivat yhteiskunnallisiin aiheisiin liittyvästä opetuksesta.⁴⁵

⁴² TYT, Salmelin, Journalistien ammatillinen kehittämisohjelma, 1984

⁴³ TYT, Salmelin, luonnostelua, 16.5.1984

⁴⁴ TYT, Salmelin, Journalistien ammatillinen kehittämisohjelma, 1984

⁴⁵ TYT, Journalistien ammatillinen kehittämisohjelma, 3.1.1985

3.6. Kustannukset

Sopimuksen mukaan työnantajan tuli maksaa kouluttautumiskursseilta säännöllisen työajan palkka. Kurssi- ja seminaarimuotoisessa opiskelussa työnantajalla oli lisäksi velvollisuus maksaa matka- ja majoituskulut, mahdolliset kurssimaksut sekä päivärahat. Harmaan alueen kouluttautumisessa työnantajalla oli sopimuksen mukaan velvollisuus maksaa ainoastaan säännöllisen työajan palkka. Sopimus jätti mahdollisuuden sopia muiden kulujen korvaamisesta paikallisesti.⁴⁶

Tärkeää oli, että JAKO-koulutukseen osallistuminen ei sopimuksen mukaan vähentänyt alallaoloaikaa palvelusvuosilisiä ja vuosilomia laskettaessa.⁴⁷

TYT:n mukaan sen henkilöstöresurssit eivät sellaisenaan riittäneet "TYT II:n" hoitamiseen. Työ vaatisi sekä suunnittelijan että opintosihteerin. Suunnittelija huolehtisi JAKO:n yksityiskohtaisesta kaavailusta, toteutuksesta, kokeiluvaiheen seurannasta ja arviointien kokoamisesta. Hän voisi toimia myös joidenkin koulutusjaksojen johtajana. Opintosihteerille kuuluisivat mm. ohjelmiin ja yksilökohtaisiin opintosuunnitelmiin liittyvä ohjaus sekä yhteydenpito koulutusta tarjoaviin oppilaitoksiin.⁴⁸

Opetusministeriö myönsi Tampereen yliopistolle 100 000 markan määrärahan journalistien ammatillisen kehittämissuunnitelmaan vuonna 1985. Määrärahalta oli lupa palkata suunnittelija vuodeksi. Suunnittelijan palkasta ja muista henkilöstökuluista ylijäävän osan sai luvalla käyttää matka- ja materiaalikuluihin.⁴⁹

TYT palkkasi suunnittelijaksi Ilkka Rentolan, opintosihteerinä ei taloudellisista syistä koskaan palkattu.⁵⁰

⁴⁶ SSL, Kangas, kiertokirje, 27.9.1984

⁴⁷ GTT-SSL, liite 1, 14.5.1984

⁴⁸ TYT, Salmelin, Journalistien ammatillinen kehittämissuunnitelma, 1984

⁴⁹ SJL, Opetusministeriö, kirje, 7.1.1985

⁵⁰ Norvio, puhelinkeskustelu, 26.10.1999

4. ALKUTAIVAL

4.1. Ensimmäiset hahmotelmat

Ensimmäinen kurssi muotoutui A-lehtien toimitusosaston idean pohjalta.⁵¹ Ehdotus oli otsikoitu nimellä “Väsyneitten journalistien uudelleenkoulutus-suunnitelma” ja sen mukaan koulutuksessa tulisi keskittyä pääasiassa “kirjoittamiseen ja ryhmitöihin sekä havaintokyvyn ja analyyttisen silmän kehittämiseen”. Ehdotuksen tekijöiden mukaan “kirjoitamme yhä samalla tavalla kuin Eino Leino aikanaan, mutta huonommin”.

Toimintatavoiksi ehdotettiin “mitä todella tapahtui” -tyyppisiä harjoituksia “kuvien, elokuvien, sosiodraamojen ja ääninauhujen perusteella”. Kurssilaisten tuli ehdotuksen mukaan vieraila vaikkapa konserteissa, jääkiekkotteluissa, jumalanpalveluksissa ja suojatyöpaikoissa ja tehdä näiden perusteella erilaisia harjoituksia.

Kurssin kakkososassa tulisi muistion mukaan perehtyä atk-kieleen, “joka tulevaisuudessa vaikuttaa puhuttuun ja käytettyyn kieleen ja sitä kautta ajatteluun”.

Ehdotuksen mukaan kurssilaiset olisivat yhdessä kymmenen päivää ilman vapaita ja myöhemmin vielä neljä päivää terästykseksi.⁵²

Ehdotuksen ensimmäisistä virallisista JAKO-kursseista laati TYT:n nimeämä journalistien ammatillisen kehittämisohjelman projektiryhmä. Siihen kuuluivat koulutussihteeri Pertti Kangas sekä toimittajat Sirpa Sadeoja ja Raija Uljas (SSL), koulutuspäällikkö Lauri Norvio sekä päätoimittajat Eero Sauri ja Erkki Teikari (GTT) sekä suunnittelijat Erkki Jyrinki ja Ilkka Rentola (TYT).⁵³

Ensimmäiseksi kevääksi projektiryhmä kaavaili neljää kurssia. Suunnitelmissa oli luovan kirjoittamisen kurssi sekä ruotsin ja englannin kielikurssit.

⁵¹ Jyrinki, haastattelu, 4.5.1999

⁵² TYT, Väsyneitten journalistien uudelleenkoulutus-suunnitelma

⁵³ Sanomalehtimies 15.1.1985, “Neljä kurssia kevään aikana”

Lisäksi ohjelmassa oli Taloudellisen Tiedotustoimiston järjestämä ”Toimittajat yrityksissä” -kurssi.⁵⁴

4.2. Vaisu kevät

Heti ensimmäinen JAKO-kevät antoi viitteitä siitä, mitä oli tulossa. Kursseille ei hakeutunut riittävästi väkeä.

Ensimmäinen toteutunut kurssi oli nimeltään ”Aikakauslehtien toimittajien luova kirjoittaminen” ja se alkoi 11.3.1985.⁵⁵ Kymmenen päivän kurssin veti Kauneus ja Terveys -lehden toimituspäällikkö Marketta Rentola. Vielä kaksi viikkoa ennen kurssin käynnistymistä ilmoittautuneita oli kuitenkin niin vähän, että ei tiedetty voidaanko kurssi järjestää vai ei. Lopulta se järjestettiin vajaa-lukuisena.⁵⁶

Niinkään maaliskuussa oli Taloudellisen Tiedotustoimiston ”Toimittajat yrityksissä” -kurssi. Kurssipaikalle Aavarantaan odotettiin saapuvaksi 15-20 toimittajaa, mutta heitä tulikin vain kymmenen. Kontaktihinta yhtä toimittajaa kohden tuli järjestäjän mielestä liian korkeaksi.⁵⁷

Toukokuun kurssiohjelmassa olivat räätälintyönä journalisteille tehdyt kieli-kurssit. Englannin kielen tehokurssille saatiin täydet 20 osanottajaa, kun hakuaikaa pidennettiin ja mukaan otettiin myös muita kuin JAKO-oikeutettuja toimittajia. Ruotsin kielen kurssille kävi huomommin – ilmoittautuneita tuli vain viisi, joten kurssi peruttiin.⁵⁸

4.3. Kesän kriisipalaveri

Kun JAKO-koulutettavien määrää koulutussopimuksen syntymisen jälkeen hahmoteltiin, kouluttautumismuutoksiin arveltiin vuositason kuulumien noin

⁵⁴ TYT, Mäkelä&Sauri, Journalistien ammatillinen kehittämissuunnitelma (JAKO)

⁵⁵ SJL, Häkkinen, Koulutus – aikamme vaatimus, 10.3.1995

⁵⁶ TYT, työpäivi, JAKO-projektin hakuprosessiin liittyvistä ongelmista

⁵⁷ Ojaniemi, puhelinkeskustelu, 26.5.1999

⁵⁸ TYT, työpäivi, JAKO-projektin hakuprosessiin liittyvistä ongelmista

400 journalistia. Näistä 70 prosenttia eli vajaat kolmesataa oli aikomus ohjata kurssi- ja seminaarityyppiseen koulutukseen. Laskeskeltiin, että tämän väen kouluttamiseksi pitää järjestää keskimäärin 14 koulutustilaisuutta vuosittain.

Ensimmäiset JAKO-kuukaudet osoittivat, että oli täysin epärealistinen ajatus odottaa lähes jokaisen JAKO-oikeutetun hakeutuvan kursseille. Projektiryhmän kesäkuinen seminaari Ellivuoressa saikin kriisipalaverin luonteen.

Projektiryhmä totesi viisaasti, että 14 vuosittaisen kurssipaketin suunnittelu johtaa vain ylitarjontaan. Erilaisten kurssitäkyjen heittämistä ilmaan ja niiden saaman suosion perusteella kiinnostaviksi havaittujen kurssien järjestämistä ei pidetty viisaana tapana toimia. Siltä syksyn 1985 tilanne projektiryhmän mielestä kuitenkin näytti: "Koulutuksen järjestäjän luottamus kärsii, jos kursseja joudutaan jatkuvasti perumaan osanottajapulan takia. Mieluummin niukka, mutta laadukas kurssitarjonta kuin löysiä lupauksia ja kehoja kursseja."

Haun epävarmuuteen havaittiin liittyvän myös muita ongelmia. Pitkään jatkuva epävarmuus kurssin toteutumisesta vaikeuttaa koulutuksen järjestäjän pitkäjänteistä suunnittelua, aiheuttaa sekaannusta työpaikoilla ja vaikeuttaa kurssilaisten perheiden omia järjestelyjä.

Projektiryhmä löysi laimeaan JAKO-kiinnostukseen monia syitä. Arveltiin, että järjestelmä on uusi ja monimutkainen, eikä siitä tiedetä tarpeeksi. Koska JAKO-paketit olivat TYT:n normaaleja kursseja pidempiä ja hinta siten niitä korkeampi, uskottiin kursseja pidettävän kalliina. Ja edelleen, ymmärrettiin, että toimittajien mahdollisuus irrottautua kotoa ja työpaikalta päiväkausiksi on rajallinen. Niinikään ongelmaksi koettiin se, että vain harvoissa toimituksissa järjestettiin koulutuksen ohjausta. Kursseille lähdettiin monesti hetken mieli-johteesta.⁵⁹

Toimittajilla uumoiltiin olevan myös motivaatio-ongelmia. Arveltiin muun muassa, että pitkään alalla olleet toimittajat eivät ehkä koe tarvitsevansa koulutusta. "Koulutukseen hakeutuminen on ikään kuin heikkouden

⁵⁹ TYT, työpäperi, JAKO-projektin hakuprosessiin liittyvistä ongelmista

tunnustamista.” Projektiryhmä pohti myös, että tarvetta kouluttautumiseen ei tunneta, koska siitä ei oleteta olevan käytännön hyötyä eikä myöskään hyötyä urakehityksen kannalta. Sitäpaitsi kouluttautuminen “ei ole edes hauskaa”.⁶⁰

Taustalla saattoi olla myös kielteinen asennoituminen JAKO:aa kohtaan. Sitä pidettiin kehnompana vaihtoehtona kuin alunperin kaavailtua sapattivapaata. Ihmiset olisivat halunneet vapaamman tavan kouluttautua kuin kursseilla istumisen.⁶¹

“Moneen otteeseen on todettu, ettei uusi kehittämisohjelma suinkaan pysty korvaamaan unelmaamme sapattilomasta ja jää pitkälle jälkeen myös Yleisradion kouluttautumisvapaista sekä pituudessa että “vapaudessa”. Mutta olemmehan saaneet pään avatuksi ja kymmenen vuoden uurastukseen yltäneille mahdollisuuden aina viisivuotiskausittain edes jonkinlaiseen uudistumiseen.” Näin lohdutettiin pettuneitä jäseniä Sanomalehtimiehen pääkirjoituksessa vuoden 1984 lopussa, hetki ennen JAKO-sopimuksen voimaantuloa.⁶²

4.4 Sujuva syksy

Projektiryhmän lokakuuisessa kokouksessa suunnittelija Ilkka Rentola esitteli ensimmäisen JAKO-vuoden tilastotietoja. Hän arvioi koko vuoden aikana TYT:n järjestämille JAKO-kursseille osallistuvan satakunta toimittajaa, joista vähintään kymmenen vuotta alalla olleita oli 85. Kurssilaisten ikä sijoittui yleensä välille 34-45 ja kurssilaisista yli puolet oli joko pääkaupunkiseudulta tai Tampereelta.⁶³

Syksy sujuikin huomattavasti kevättä paremmin. Tarjolla oli kursseja muun muassa ympäristöjournalismista, taittotyöstä ja luovasta kirjoittamisesta. Yhteistyö muiden kurssinjärjestäjien kanssa laajeni ja journalisteilla oli mahdollisuus osallistua esimerkiksi Maataloustuottajain keskusliiton

⁶⁰ TYT, työpäperi, JAKO-projektin hakuprosessiin liittyvistä ongelmista

⁶¹ Häkkinen, puhelinkeskustelu

⁶² Sanomalehtimies 25/1984, “Opintielle”

⁶³ TYT, Rentola, 1.10.1985

“Toimittajat maatilataloudessa” -kurssille tai Taideteollisen korkeakoulun koulutuskeskuksen kuvajournalismin kurssille.⁶⁴

4.5. Yhteenveto ensimmäisestä vuodesta

Ensimmäisen JAKO-vuoden lopulla TYT:n suunnittelija Erkki Jyrinki puhisi Sanomalehtimieheissä olevansa “korporaatioiden puristuksessa oleva, seinää vasten ajettu, yksinäinen yliopistollinen don Quijote”. Toimittajien täydennyskoulutus TYT:ssä ei ollut saavuttanut sille asetettuja tavoitteita. Jyrinkiä huolestutti, että kun yliopistokoulutuksesta tingitään, toimittajien koulutus oli luisumassa erilaisten intressiryhmien hoidettavaksi.⁶⁵

Projektiryhmä kokoontui toisen kerran Ellivuoreen elokuussa 1986. Katsauksessaan ensimmäiseen kurssivuoteen suunnittelija Ilkka Rentola kirjoitti tilastojen paljastavan, että menossa on koulutustarjonnan inflaation aika. “Kiinnostus TYT:n kursseja kohtaan ei ole ollut niin voimakasta kuin sen pitäisi olla.”

Rentolan mukaan kursseille oli hakenut keskimäärin parikymmentä toimittajaa. Hakijoiden vähäisyys tiesi sitä, että lähes kaikki hakijat pääsivät kursseille. Rentola uskoi tämän johtavan paitsi kurssien heikkoon arvostukseen myös siihen, että kurssien järjestäjällä ei ollut juurikaan valinnanvaraa kurssitettavien suhteen.

Ensimmäiseen vuoteen mahtui kuitenkin muutama sellainenkin kurssi, jonne halukkaita oli enemmän kuin järjestäjät pystyivät ottamaan. Esimerkkeinä Rentola mainitsi muun muassa kuvajournalismin kurssin (35 hakijaa), alue-toimittajakurssin (30) ja journalismin peruskurssin (29). Rentolan mukaan linja oli samansuuntainen myös muissa Pohjoismaissa. Suoraan ammattiin ja kieleen liittyvät kurssit kiinnostivat enemmän kuin aiheen mukaan eriytyneet kurssit.⁶⁶

⁶⁴ SJL, Häkkinen, Koulutus – aikamme vaatimus, 10.3.1995

⁶⁵ Sanomalehtimies 22/85, “Miksi täydennyskoulutus ei kiinnosta?”

⁶⁶ TYT, Rentola, katsaus edelliseen kurssivuoteen, 18.-19.8.1986

Ellivuoren elokuista seminaaria varten Rentola kävi läpi kaikki syksyn -85 ja kevään -86 kurssipalautteet. Hänen ensimmäinen huomionsa palautteista oli, että ne olivat ristiriitaisia. Toiset vastustivat teoreettista koulutusta ja halusivat etsiä ja vaihtaa virikkeitä. Toisen ryhmän muodostivat ne, jotka hakivat virikkeitä työhönsä nimenomaan teorioista. Näiden ääripäiden väliin jäi sitten häilyvä joukko muiden mielipiteiden edustajia.

Opetusmenetelmien suhteen palaute oli yksiviivaisempaa. Yleisin toivomus oli, että luentoja vähennettäisiin ja käytännön työtä lisättäisiin. "Ei me olla tänne tultu vain kuuntelemaan, vaan myös tekemään."

Vaikka käytäntöön liittyvät kurssit olivat suosituimpia, niiden saama palaute ei kuitenkaan ollut aina positiivista. Odotukset olivat korkealla ja pettymykset sen mukaisia.

Luennoitsijoista parhaimman palautteen saivat Rentolan mukaan teorian ja käytännön yhdistämisen osuvasti hallinneet. Huonoimman palautteen ääripäistä Rentola mainitsi yhtäältä yliopiston assistentin, joka kertoo mitä muiden kokemuksista on kirjoitettu ja toisaalta vanhan toimittajakonkarin, joka muistelee kuinka uutisia 50-luvulla tehtiin.⁶⁷

4.6. JAKO-malli

Kun vuoden 1987 JAKO-ohjelmaa suunniteltiin, todettiin, että alkutaival oli ollut kurssien järjestämisen suhteen hakuammuntaa. Jonkinlaisen mallin luominen olisi tavoitteiden asettamisen helpottamiseksi tarpeen.

Journalistien ammatillisen kehittämisohjelman projektiryhmä päätyi jakamaan koulutuksen neljään ryhmään. Ryhmä 1 sisältäisi vieraiden kielten koulutuksen, ryhmä 2 ilmaisukieleen liittyvät kurssit, ryhmään 3 kuuluisivat ennen kaikkea muiden koulutuksen järjestäjien kurssit ja ryhmän 4 muodostaisivat niin sanotun harmaan alueen kurssit eli omaehtoinen koulutus.⁶⁸

⁶⁷ TYT, Rentola, katsaus edelliseen kurssivuoteen, 18.-19.8.1986

⁶⁸ TYT, luonnos vuoden 1987 JAKO-ohjelmaksi, 11.6.1986

Projektiryhmä totesi, että ryhmiin 1 ja 2 kuuluva koulutus on hyvällä mallilla, perustyö on niiden osalta tehty. Sen sijaan ryhmät 3 ja 4 vaativat jatkossa sekä työtä että uusia ideoita.⁶⁹

4.7. Yhteistyön lisääminen

Kun järjestelmää alunpitäen kehitettiin, oli tarkoitus ajan mittaan saada koulutusrenkaaseen muitakin korkeakouluja kuin Tampereen yliopisto ja sen täydennyskoulutuskeskus. Ensimmäisten puolentoista vuoden aikana kutsuun olivat vastanneet ainoastaan Taideteollisen korkeakoulun koulutuskeskus sekä Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskus.⁷⁰

Syyskesällä 1986 ideoitiin yhteistyömahdollisuuksia Lapin korkeakoulun sekä Sibelius-Akatemian kanssa. Kun tanskalaiset kollegat olivat käyneet kurssimatkalla Färsearilla, projektiryhmässä pohdittiin, voisiko Etelä-Suomen toimittajia lähettää Lappiin. Lapin korkeakoulussa olisi mahdollista perehtyä vaikkapa ympäristölainsäädäntöön. Sibelius-Akatemian koulutuspalveluja voisivat puolestaan hyödyntää erityisesti musiikista kirjoittavat kulttuuritoimittajat.⁷¹

Maaliskuussa 1991 Turussa pidettiin kaksipäiväinen Eurooppa-kurssien jatko-seminaari. TYT:n toimittajakoulutuksen yhteistyökumppaneiden vähyyteen tartuttiin sielläkin. "Joskus tuntuu siltä, ettei koulutusmonopoli ole aina ajan tasalla. Mahtaisikohan tilanne muuttua Euroopan muutoksen ja sitä valaisevien kurssien myötä?", kyseli turkulaisen Eurooppa-instituutin johtaja Esko Antola tuolloin.⁷²

4.8. Muutoksia organisaatioissa

Vuoden 1987 alusta journalistien ammatillisen kehittämisohjelman projektiryhmä yhdistettiin toimittajakoulutuksen yleistoimikuntaan.⁷³ Kun projekti-

⁶⁹ TYT, luonnos vuoden 1987 JAKO-ohjelmaksi, 11.6.1986

⁷⁰ TYT, projektin kehittäminen, 2.9.1986

⁷¹ TYT, Ideoita ja yhteistyömahdollisuuksia, 15.8.1986

⁷² Sanomalehtimies 6/1991, "Eurooppa-kurssit ovat aikaansa edellä"

⁷³ TYT, projektiryhmän kokous, 24.9.1986

ryhmän ja liittojen välisen koulutustyöryhmän jäsenet olivat pitkälti samoja ihmisiä ja yleistoimikuntaankin haluttiin liittojen edustajat, tuntui turhalta pyörittää samaa väkeä monen eri nimikkeen alla. Yksi kolmesta kokoonpanosta jouti karsittavaksi.

Toisaalta katsottiin myös, että koska JAKO-ohjelman käytännön toteutus on pitkälti TYT:n varassa, ei ole mieltä pitää erillistä projektiryhmää pelkästään JAKO-asioita varten.⁷⁴

Käytännössä asia hoidettiin niin, että jatkossa liitot (GTT ja SSL) nimesivät ehdokkaansa yleistoimikuntaan, jonka TYT:n johtokunta valitsi. Yleistoimikuntaan pyrittiin saamaan samat jäsenet, jotka olivat myös liittojen välisessä koulutustyöryhmässä.⁷⁵

Kesäkuussa 1987 TYT:n JAKO-suunnittelija vaihtui. Ilkka Rentola vaihtoi yliopistollisen uransa ulkoministeriön uraan ja hänen tilalleen palkattiin Leena Paldán.⁷⁶

5. JAKO KÄYTÄNNÖSSÄ

5.1. Karavaani kulkee

Suomen Sanomalehtimiesten liiton liittohallitus asetti vuoden 1989 alussa toimikunnan, jonka tehtävänä oli selvittää ekologisen opetuksen tilaa ja kehittämistä toimittajien koulutuksessa. Toimikunta jätti maaliskuussa 1990 mietintönsä otsikolla Ekologinen läpäisyperiaate journalistikoulutukseen. "Sekä peruskoulutuksessa että täydennyskoulutuksessa pitää olla rohkeutta ennakkoluulottomiin kokeiluihin. On uskallettava tarttua myös ajassa liikkuviin monimutkaisiin asioihin, vaikka niiden käsittelyyn sisältyisikin koulutuksellisia ja pedagogisia riskejä."⁷⁷ Mietintö johti osaltaan joidenkin ympäristöaiheisten

⁷⁴ Norvio, puhelinkeskustelu, 26.10.1999

⁷⁵ TYT, projektiryhmän kokous, 24.9.1986

⁷⁶ Paldán, haastattelu, 18.11.1999

⁷⁷ Luostarinen, 1991, 102

JAKO-kurssien syntymiseen ja toteutumiseen sekä lisäsi myös TYT:n ympäristöaiheisten lyhytkurssien tarjontaa.⁷⁸

Kaarle Nordenstreng puolestaan moitti täydennyskoulutusta muun muassa näin: “Ja koulutuksen kärjen tulee kohdistua paitsi uusiin toimittajapolviin myös – tällä hetkellä jopa ennen kaikkea – alalla jo olevien henkiseen elvytykseen. Täydennyskoulutuksessa on päästävä irti pikkusieluisesta näpertelystä ja ahtaista karsinoista.”⁷⁹

Sen lisäksi, että täydennyskoulutus sai kantaakseen tyytymättömien moitteita, se joutui kantamaan huolen lähes jatkuvista taloudellisista vaikeuksista. Kun rahat olivat tiukalla, kurssimaksuja jouduttiin nostamaan. Esimerkiksi Luovan kirjoittamisen kurssin hinta nousi muutamassa vuodessa 3000:sta 5500:een markkaan.⁸⁰ Valtiovarainministerin ovella käytiinkin hattu kourassa ainakin kahdesti. Helmikuussa 1988 yliopistojen täydennyskoulutukseen pyydettiin viittä lisämiljoonaa⁸¹, pari vuotta myöhemmin anottiin samoin perustein kahta miljoonaa markkaa.⁸² Lobbaus ei tuottanut kuitenkaan tulosta – lisärahaa ei herunut.⁸³

Vuoden 1989 TES:ssä (13.3.1989 – 28.2.1992) sovittiin niin sanotusta säästö-vapaasta. Sen mukaan 15 vuotta alalla olleet, JAKO-ohjelmaan osallistuvat journalistit saattoivat halutessaan muuntaa lomapalkan korotuksen viikkoa vastaavan osan kouluttautumisajaksi. Viikko per vuosi -tahdilla karttuva säästövapaa sovittiin annettavaksi yhtenäisenä viiden viikon jaksona, jonka saattoi tarvittaessa yhdistää vaikkapa JAKO-ohjelmaan.⁸⁴

JAKO-kursseja järjestettiin aluksi kymmenkunta vuosittain. Vuosi 1991 oli JAKO:n huippuvuosi – silloin toimittajille tarjottiin peräti 15 kurssia.⁸⁵

⁷⁸ Häkkinen, puhelinkeskustelu

⁷⁹ Nordenstreng, 1991, 11

⁸⁰ SSL, SJL, Koulutuslakanat 1985-1995

⁸¹ Aamulehti, 28.2.1988, “Yliopistojen täydennyskoulutus pyytää rahaa”

⁸² SSL, kirjelmä, 23.3.1990

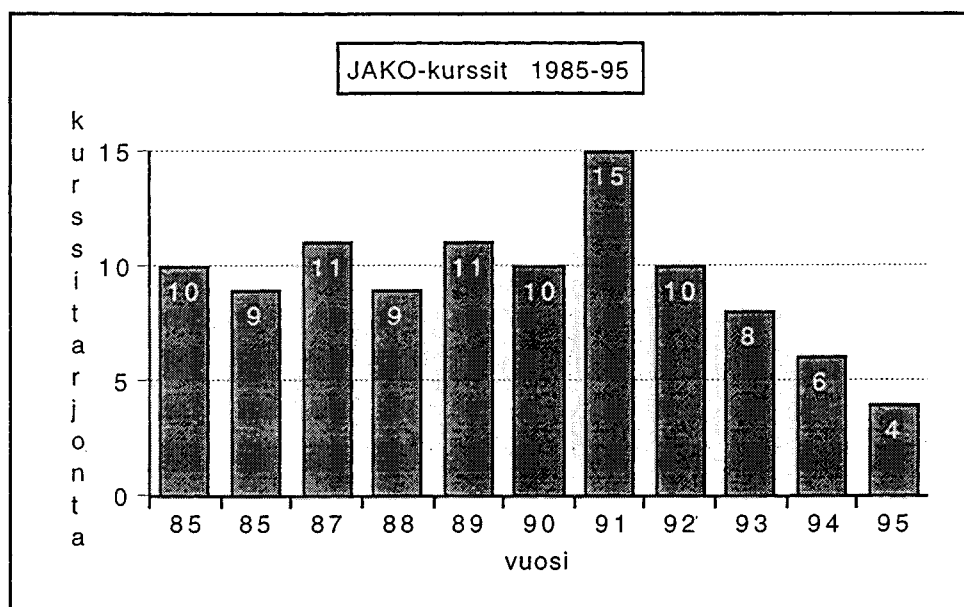
⁸³ Häkkinen, puhelinkeskustelu

⁸⁴ SJL, Välkevirta, muistio, toukokuu 1994

⁸⁵ SSL, SJL, Koulutuslakanat 1985-1995

Kokoontuessaan elokuussa 1991 koulutustyöryhmä kuitenkin totesi, että laman vaikutukset näkyvät myös graafisella alalla: edeltäneen vuoden aikana alalla oli ollut lähes 100 konkurssia. Toimittajista 560 oli saanut vuoden 1991 aikana työttömyyskassa-avustusta ja lomautusten piiriin oli tulossa yhteensä 900 toimittajaa. Koulutustyöryhmä vaati yleistilannetta huomioitavaksi 1992 kurssilistaa tehtäessä. Kurssimäärää ehdotettiin vähennettäväksi ja esimerkiksi talokohtaisen koulutuksen merkitystä lisättäväksi.⁸⁶

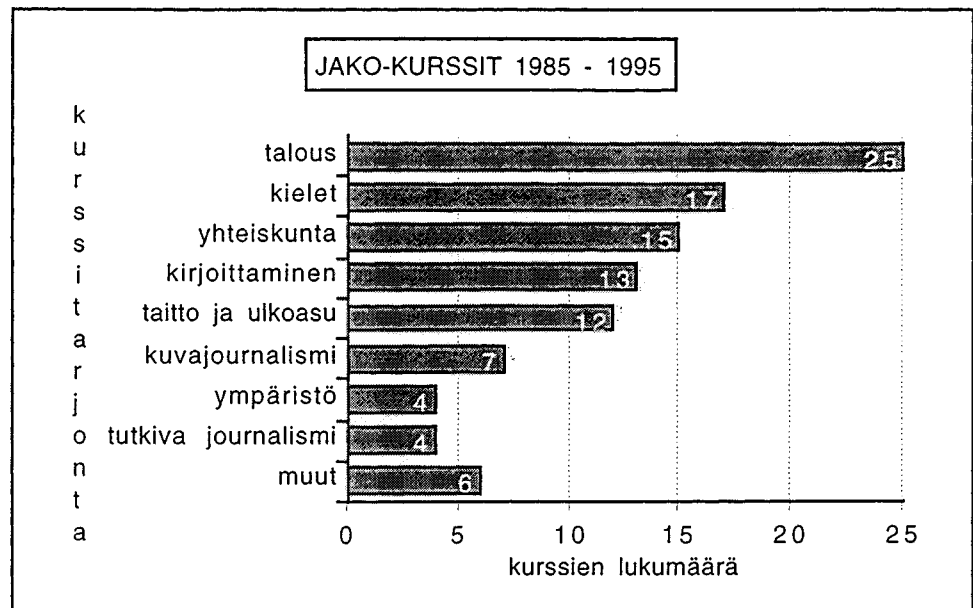
Vuoden 1991 jälkeen JAKO-kurssien määrä lähtikin jyrkkään laskuun. Viimeisenä JAKO-vuonna kurseja järjestettiin enää neljä.⁸⁷

Kuvio 1: JAKO-kurssien tarjonta vuosina 1985-1995 (n=103)

⁸⁶ SSL, GTT-SSL koulutustyöryhmän kokous, pöytäkirja 5/1991

⁸⁷ SSL, SJL, Koulutuslakanat 1985-1995

Kuvio 2: JAKO-kurssit 1985-1995 aiheen mukaan (n=103)

JAKO-ohjelman kursseille ja seminaareihin osallistui kymmenen vuoden aikana kaikkiaan yli tuhat journalistia. Kun mukaan lasketaan omaehtoisessa koulutuksessa käyneet, nousee JAKO:laisten määrä lähelle puoltatoista-tuhatta. Kurssimuotoisen JAKO:n suosiossa näkyy selvästi alkuinnostus – ensimmäisen viisivuotiskauden aikana kurssilaisia oli yhteensä 770. Selvästi yli puolet osallistuneista kävi nimenomaan TYT:n kursseilla.⁸⁸

Ja vaikka JAKO-oikeus oli kirjattu nimenomaan lehdistön työehtosopimukseen, JAKO-kursseilla kävi vuosien mittaan suuri joukko myös Yleisradion ja MTV:n väkeä. Tämä kertonee kieltään muun muassa JAKO:n piiriin kuuluneesta koulutustarjonnasta suhteessa Yleisradion ammattiopiston (sitemmin Radio- ja tv-instituutin) koulutustarjontaan.⁸⁹

Ensimmäisten viiden vuoden aikana eniten TYT:n kursseille osallistui väkeä Aamulehdestä (23), Kalevasta (18), Yleisradiosta (16), Etelä-Suomen Sanomista (14), Helsingin Sanomista (13) ja Turun Sanomista (11).⁹⁰ Eri tiedotusvälineistä osallistui yksittäisiä journalisteja myös Taideteollisen

⁸⁸ SJL, Häkkinen, Koulutus – aikamme vaatimus, 10.3.1995

⁸⁹ Häkkinen, puhelinkeskustelu

⁹⁰ TYT, JAKO-kurssit 1985 - 1989

korkeakoulun, Taloudellisen tiedotustoimiston, Suomi-Neuvostoliitto -seuran, Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliiton (MTK) ja Pääesikunnan kursseille. Kaiken kaikkiaan aktiivisimpia JAKO-koulutautujia olivat yleisradiolaiset – 1985-1989 eri järjestäjien JAKO-kursseille osallistui yhteensä 56 Ylen journalistia.⁹¹ Vanavedessä seurasivat Aamulehti (34), Kaleva (28), Helsingin Sanomat (27) ja Etelä-Suomen Sanomat (26).⁹²

Kaikkien, eri järjestäjien JAKO-koulutukseen osallistuneiden oikeaa, tarkkaa lukumäärää ei tietäne kukaan. Kun koulutuksesta ei tarvinnut kenenkään erikseen raportoida esimerkiksi SSL:lle tai GTT:lle, valtakunnallista tietopankkia kurssilaisista, saati omaehtoista koulutusmahdollisuutta käyttäneistä ei ole.

TYT piti kuitenkin kirjaa omista kurssilaisistaan. TYT:n tilastojen mukaan vuosina 1990-1994 sen järjestämällä JAKO-kursseilla kävi eniten väkeä Ylestä (50), Helsingin Sanomista (14), MTV:stä (12) ja STT:stä (11).⁹³

JAKO-ajan jälkimmäinen puolisko houkutteli siis kursseille selkeästi alkuvuosia vähemmän journalisteja. Pääasiallisin syy osallistumisinnon laskuun oli lama.⁹⁴

Kurssilaisilta pyydetyt palautteet antoivat suunnittelijoille ruusut ja risut tuoreeltaan. Ja kumpiakin tuli. Muun muassa Venäjän kielen tehokurssilla keväällä 1991 ollut toimittaja kuvaili tuntojaan näin: "Hyvä kurssi; luennoitsijat hyvin valittu. Ajankohtaisia teemoja: saimme päivittäin niin ajankohtaista tietoa, että se oli sitten usein seuraavan päivän lehdissä."⁹⁵

JAKO:n omaehtoisia ohjelmia toteutettiin kymmenen vuoden aikana kaikkiaan 300 - 400 kertaa. Henkilömäärä jää hieman pienemmäksi, koska kymmenet journalistit käyttivät JAKO-oikeuttaan kahdesti. Omaehtoisten ohjelmien määrää, luonnetta ja niiden kustannusten korvaamista on yritetty selvittää usein kartoituksin. Kovin tarkkoja lukuja ei kuitenkaan ole saatu. Arvioiden

⁹¹ SSL, Häkkinen, JAKO-kursseille osallistuneiden määrä tiedotusvälineittäin, 3.5.1990

⁹² SSL, Häkkinen, JAKO-kursseille osallistuneiden määrä tiedotusvälineittäin, 3.5.1990

⁹³ TYT, JAKO-kurssit 1990-94, yhteenveto

⁹⁴ SJL, Häkkinen, Koulutus – aikamme vaatimus, 10.3.1995

⁹⁵ SJL, kokemuksia Venäjän kielen tehokurssista

mukaan harmaan alueen koulutus on ollut noin kolmannes kaikista kehittämisohjelmista eli JAKO-sopimuksen alkuperäisten suunnitelmien mukainen kurssien ja omaehtoisen kouluttautumisen suhde 70% / 30% näyttää toteutuneen.⁹⁶

Omaehtoisista kehittämisohjelmista valtaosa on vuosien mittaan ollut erilaisia kielikursseja. Mutta myös esimerkiksi ympäristönsuojelun approbatur avoimessa yliopistossa, ortodoksisen uskon ja kulttuurin kurssi Valamossa⁹⁷ sekä perehtyminen kehitysmaiden ongelmiin Afrikassa on hyväksytty JAKO:n piiriin.⁹⁸

5.2. Koulutuskyselyt

JAKO-ohjelman toteutumista seurattiin muun muassa eri koulutuspaikkojen koulutustilastoista. Näiden perusteella vaikutti siltä, että JAKO-kursseille on osallistuttu varsin hyvin ja myös omaehtoinen koulutus on löytänyt paikkansa. Tilastojen näyttämistä myönteisistä luvuista huolimatta monia JAKO-kursseja jouduttiin perumaan. Ongelmaksi koettiin myös se, että omaehtoisen kouluttautumisen luonteesta ja toteutustavoista ei ollut koottua tietoa. SSL:n ammattikoulutusvaliokunta päätti toteuttaa JAKO-kyselyn.⁹⁹

Syksyllä 1987 SSL sitten valmisteli kyselyä JAKO:n toteutumisesta, koulutukseen osallistumisen esteistä ja koulutustoiveista. Koulutustyöryhmän suosituksesta kysely tehtiin kuitenkin yhteistyönä SSL:n ja GTT:n kesken.¹⁰⁰ Vastauksia saatiin vajaasta sadasta lehtitalosta.¹⁰¹

Vastausten perusteella pääteltiin rohkeasti: "JAKO etenee varsin varmoin askelin". Poikkeuksiakin listattiin, kuten pienet lehdet, taloudellisissa vaikeuksissa pyöriskelevät talot sekä vastahakoiset talot. Hienoisena yllätyksenä

⁹⁶ SJL, Häkkinen, Koulutus – aikamme vaatimus, 10.03.1995

⁹⁷ SJL, Häkkinen, JAKO-kyselyn karhukirje, 25.5.1994

⁹⁸ SSL, Häkkinen, JAKO-koulutuskyselyn tuloksia, 2.11.1987

⁹⁹ SSL, Häkkinen, JAKO-koulutuskyselyn tuloksia, 19.10.1987

¹⁰⁰ GTT, koulutustyöryhmän kokous, pöytäkirja 5/87

¹⁰¹ SSL, JAKO-koulutuskyselyn lehtikohtaisia tuloksia, yhteenveto, 11.8.1988

pidettiin sitä, että JAKO:n tulo ei ollut rajoittanut journalistien pääsyä lyhytkursseille.¹⁰²

Työnantajien vastauksista kävi ilmi, että suurimpana esteenä kurssimuotoiseen koulutukseen hakeutumiselle pidettiin sopivien kurssien puutetta. Toisena syynä oli työntekijöiden haluttomuus ja kolmantena sijaisuusongelmat.¹⁰³ Kun syitä kysyttiin koulutukseen osallistumattomilta työntekijöiltä itseltään, ykkössyyksi nousi niinkään sopivien kurssien puute, kakkossyyksi sijaisuusongelmat ja kolmanneksi esteeksi nousivat perhesyyt.¹⁰⁴

Omaehtoisen kouluttautumisen suurin este oli työnantajien mielestä työntekijöiden haluttomuus, toisena sopivan aiheen puuttuminen ja kolmantena sijaisuusongelmat.¹⁰⁵ Työntekijät itse pitivät ykkösesteenä sopivan aiheen puuttumista, kakkossyynä tietämättömyyttään mahdollisuuksista (!) ja kolmantena syynä sijaisuusongelmia.¹⁰⁶

Eniten kyselyyn osallistuneista taloista oli käytetty ideointiin ja tiedonhankintaan, taittotyöhön ja graafiseen suunnitteluun sekä journalistiseen kieleen ja ilmaisuun liittyviä kursseja. Eri elämänalueista selvä ykkönen oli elinkeinoelämä ja journalistisista erikoistumisalueista talous.¹⁰⁷

Seuraava laajempi JAKO-kysely tehtiin keväällä 1994. Kyselyyn vastasi kaikkiaan 74 lehdistön pääluottamusmiestä, jotka pitivät JAKO:aa voittopuolisesti tarpeellisena.

Vastauksissa kerrottiin muun muassa näin:

“pakottaa työnantajan huolehtimaan koulutusbudjetista”

“työhönsä jämähtäneet löytäneet uutta innostusta”

“lisännyt toimituksen koulutushalukkuutta”

“luo toimituksen koulutukseen pitkäjänteisyyttä”

“katkaisee rutinoituneen asioiden käsittelytavan, avaa näkökulmia”¹⁰⁸

¹⁰² SSL, Häkkinen, JAKO-koulutuskyselyn tuloksia, 19.10.1987

¹⁰³ SSL, koulutuskysely 1987, työnantajien vastaukset

¹⁰⁴ SSL, Häkkinen, JAKO-koulutuskyselyn tuloksia, 19.10.1987

¹⁰⁵ SSL, koulutuskysely 1987, työnantajien vastaukset

¹⁰⁶ SSL, Häkkinen, JAKO-koulutuskyselyn tuloksia, 19.10.1987

¹⁰⁷ SSL, koulutuskysely 1987, työnantajien vastaukset

¹⁰⁸ SJL, Häkkinen, muistio, 25.11.1994

Huonojakin puolia JAKO:sta löydettiin, kuten esimerkiksi:

"liian tiukasti sidottu alalla- ja talossaoloon"

"ei sovellu pieniin yrityksiin"

"kurssit tupattu liian täyteen asiaa"

"oman ohjelman järjestäminen on työlästä"

"kurssit liian pitkiä, poissaoloa vaikea paikata kurssin aikana "

JAKO-kursseille osallistumisen esteiksi mainittiin muun muassa seuraavaa:

"työnantaja ei ole pitänyt tarpeellisena"

"mitäpä minä vanaha ämmä..."

"kurssit kaukana"

"periaate: en varmasti mene"

"ei puhtia"

"saamattomuus"

Työnantaja ei päästänyt muun muassa seuraaville kursseille:

kulttuurihistorian approbatur

Hollannissa järjestetty kuva-alan kahden päivän kurssi

porotalouden kurssi

JAKO:n kehittämisisideoita annettiin runsaasti, muun muassa:

"kurssimaksut pidettävä siedettävänä"

"aktiivisten pitäisi saada käyttää oikeutta useammin"

"koulutustarjontaa lisää pohjoiseen ja itään"

"mahdollisuus jakaa kolmen viikon jakso osiin"

"vapaampi kurssivalintamahdollisuus"

"neuvontaa omaehtoisten ohjelmien suunnitteluun"¹⁰⁹

Vuoden -94 kysely kertoi, että kyseisenä keväänä JAKO-oikeutta oli jätetty runsaasti käyttämättä suurista lehtitaloista muun muassa Helsingin Sanomissa (JAKO-oikeutettuja 254 / oikeus käyttämättä 120), Helsinki Mediassa (34/32), Kauppalehdessä (32/32) ja Karjalaisessa (27/24).¹¹⁰

¹⁰⁹ SJL, Seies & Häkkinen, JAKO-kyselyn yhteenveto II, 23.8.1994

¹¹⁰ SJL, Seies & Häkkinen, JAKO-kyselyn yhteenveto I, 4.11.1994

6. JAKO KUOPATAAN

Kun SJL:n ammattikoulutusvaliokunta kokoontui joulukuun puolivälissä 1993, se joutui toteamaan, että työnantajat olivat esittäneet asteittaista luopumista JAKO:sta. Arvioiden mukaan JAKO-oikeutta oli siihen mennessä käytetty 1300-1400 kertaa. ¹¹¹

Kun vuosi vaihtui, JAKO:n hautaaminen ja sen aikataulu saivat vahvistusta. GTL:n Lauri Norvio ilmoitti liittojen koulutustyöryhmässä 3.1.1994, että JAKO on voimassa vain sopimuskauden loppuun. GTL:n kanta vaikutti kuitenkin häilyvältä. GTL:n varatoimitusjohtaja Juhana Hintsanen sekä SJL:n neuvottelijat olivat vahvistaneet toisen tulkinnan, jonka mukaan JAKO:n kohtaloa selvitetään työryhmässä. ¹¹²

JAKO:sta ei kitinöittä luovuttu. Helmikuussa ammattikoulutusvaliokunta päätti laatia JAKO-kyselyn pääluottamusmiehille. Kyselyllä haluttiin tilastotietoja sekä kursseille että omaehtoiseen koulutukseen osallistuneista journalisteista. ¹¹³

Kyselyyn vastanneista (kaikkiaan 74 asiallista vastausta palautui) useimmat pitivät JAKO:aa hyvänä järjestelmänä ja esittivät sen kehittämistä. Yksikään palaute ei ollut selkeään kielteinen, joskin joitakin kyynisiä vastauksia kyselyyn palautui. JAKO-aktiivisuudessa havaittiin olevan varsin suuria eroja toimitusten välillä. Koulutustoimikuntia oli vain 13:ssa vastanneista 74:stä yrityksestä ja sekä koulutus- että vuosisuunnitelma tehtiin ainoastaan kolmessa yrityksessä.

GTL:n Juhana Hintsanen ilmoitti koulutustyöryhmän kokouksessa 10.5.1994, että JAKO on palvellut vähän yritysten tarpeita. Hän esitti, että koulutus ja siitä päättäminen annettaisiin enemmän yritysten hoitoon, sen sijaan että järjestöt hoitaisivat asiaa. Ammattikoulutusvaliokunta päätti seuraavana päivänä, että torjuntataistelun sijasta se esittää JAKO:n kehittämistä. ¹¹⁴

¹¹¹ SJL, ammattikoulutusvaliokunnan kokous, pöytäkirja 9/1993

¹¹² SJL, ammattikoulutusvaliokunnan kokous, pöytäkirja 1/1994

¹¹³ SJL, ammattikoulutusvaliokunnan kokous, pöytäkirja 2/1994

¹¹⁴ SJL, ammattikoulutusvaliokunnan kokous, pöytäkirja 4/1994

Kesälomilta palattuaan ammattikoulutusvaliokunta jatkoi sinnikkäästi JAKO:n puolustamista. Se käsitteli JAKO:n kuulumisia lähes poikkeuksetta jokaisessa kokouksessaan.

Kun JAKO:n 10-vuotisjuhlavalmistelut loppuvuonna 1994 käynnistettiin, juhla-kalun tulevaisuudesta ei yhä vieläkään ollut varmuutta. TYT:stakin kuului kummia: poissiirtyvän JAKO-suunnittelija Leena Paldánin tilalle ei haluttu seuraajaa. ¹¹⁵ SJL:n puheenjohtaja Pekka Laine lohdutteli JAKO:n painoarvon olevan kuitenkin korkealla seuraavissa tes-tavoitteissa. Yhtenä mallina esitettiin myös viikon kouluttautumisoikeutta vuodessa jokaiselle SJL:n jäsenelle. ¹¹⁶

Vielä viikko ennen tes-neuvottelujen alkua tunnelma oli äärimmäisen sekava. Eila Hyppönen kommentoi ammattikoulutusvaliokunnalle 6.2.1995, että tes-työryhmien työssä ei ollut koskaan aiemmin ollut vastaavaa haaksirikkoa. Mielenkiintoista sinänsä, samassa kokouksessa keskusteltiin taas JAKO:n 10-vuotisjuhlavastaanoton järjestelyistä. Juhliin oli kuukausi aikaa. ¹¹⁷

Juhlapäivänä 10.3.1995 ammattikoulutusvaliokunta kokoontui toteamaan, että koulutustyöryhmä oli kokoontunut viimeisen kerran muutamaa päivää aiemmin. Paikalla olivat olleet ainoastaan koulutustyöryhmän puheenjohtaja Eeva-Riitta Seies (SJL), koulutussihteri Jarmo Häkkinen (SJL) sekä varatoimitusjohtaja Juhana Hintsanen (GTL). Kolmikko oli edennyt monissa kysymyksissä, mutta erimielisyyksiä jäi vielä kolmeen kohtaan: koulutusoikeuden määrään per vuosi, koulutuksen sisällöissä muotoilu "erityistapaukset" sekä kouluttautumisaajan ulottaminen T-ryhmään.

Niinikään ammattikoulutusvaliokunta sai terveisiä edellisestä liittohallituksen kokouksesta. Siellä oli jo keskusteltu JAKO:n seuraajasta TAKO:sta eli toimittuksellisen henkilöstön kehittämisohjelmasta. Liittohallituksen jäsen Jaakko Lähteenmaa oli ilmaissut mielipiteenään, että uusi TAKO merkitsee JAKO:n romuttamista ja samalla voi sanoa hyvästit ulkomaisille kursseille. Uudessa TAKO:ssa oli kuitenkin nähty myös myönteisiä puolia. Hyvänä pidettiin ennen kaikkea sen laajentumista alalla alle 10 vuotta olleisiin sekä T-ryhmäläisiin. ¹¹⁸

¹¹⁵ SJL, ammattikoulutusvaliokunnan kokous, pöytäkirja 9/1994

¹¹⁶ SJL, ammattikoulutusvaliokunnan kokous, pöytäkirja 1/1995

¹¹⁷ SJL, ammattikoulutusvaliokunnan kokous, pöytäkirja 3/1995

¹¹⁸ SJL, ammattikoulutusvaliokunnan kokous, pöytäkirja 4/1995

Samoin koulutussuunnitelman ja -budjetin pakollisuutta pidettiin merkittävinä askelina eteenpäin. Ammattikoulutusvaliokunta päätti vielä sopia yhteisestä strategiastaan illan JAKO-juhlia varten. Valiokunnan väki päätti, että neuvottelutilannetta ei nosteta esille juhlavastaanotolla, vaan "rupatellaan iloisesti kaikkien vieraiden kanssa"(!).¹¹⁹

Ja niin tehtiin. Juhlissa "Kaikki tuntui kuitenkin olevan pelkkää muistojen kultaa ja nostalgiaa, sillä myös Norvio kuului arvokkaana pitämänsä koulutusjärjestelmän hautureitten joukkoon." Näin kitkerästi arvioi Journalistissa Penkin alta -palstan pitäjä Lauri Norvion hehkutusta JAKO:n tuottamista yli 15 000:sta koulutuspäivästä. Palstanpitäjän mielestä työnantajat tunsivat jääneensä osattomiksi JAKO:n tarjoamista eduista, jotka palvelivat vain journalistien etuja. Siksi JAKO oli syytä kuopata.¹²⁰

Ja niin kävi. SJL:n liittovaltuusto hyväksyi uuden työehtosopimuksen viisituntisen istunnon ja äänestyksen jälkeen. Sopimuksen hyväksymisen kannalla oli 38 valtuutettua, sen hylkäämisen kannalla 12 valtuutettua ja tyhjää äänesti kaksi valtuutettua.¹²¹

JAKO-oikeutta ei suostuttu supistamaan mukisematta. Journalistin mukaan "JAKO-oikeuden heikennys aiheutti kipakkaa arvostelua". Kokouksesta kertovassa jutussa "(Pekka) Laine sanoi ymmärtävänsä hyvin JAKO:n aiheuttaman pettymyksen sillä TAKO:on siirtyminen synnyttää väliinputoajia. Kompromissilla saatiin kuitenkin säilytettyä tes-perusteinen kouluttautumisoikeus ja sen piiriin saatiin T-ryhmäläisetkin."¹²²

Leila Välkevirta murehti ammattikoulutusvaliokunnan kokouksessa 7.4.1995, ettei uskonut JAKO-työryhmän tekstien menevän tes-neuvotteluissa läpi. Valiokunnan puheenjohtaja Eeva-Riitta Seies piti huonoa lopputulosta ainakin osittain JAKO-työryhmään osallistuneiden SJL:n edustajien omana syynä, koska nämä eivät olleet huolehtineet asiasta paremmin.¹²³

¹¹⁹ SJL, ammattikoulutusvaliokunnan kokous, pöytäkirja 4/1995

¹²⁰ Journalisti 16.3.1995, "Muistoa kunnioittaen"

¹²¹ Journalisti 16.3.1995, "Lehdistölle sopimus äänestyksen jälkeen"

¹²² Journalisti 16.3.1995, "Tekijänoikeus herätti kysymyksiä"

¹²³ SJL, ammattikoulutusvaliokunnan kokous, pöytäkirja 5/1995

JAKO:n sijasta uuteen työehtosopimukseen kirjattiin TAKO. Toimituksellisen henkilöstön kehittämisohjelma otti kouluttautumissopimuksen piiriin T-ryhmäläisetkin, jotka olivat jääneet JAKO:n ulkopuolelle. Uuden järjestelmän mukaan kouluttautumisoikeutta kertyy kaikille kaksi päivää vuodessa, heti työsuhteen alkamisesta lähtien.¹²⁴

Takarajaa jo ansaitun JAKO-oikeuden käyttämiselle ei kuitenkaan koskaan määritetty. Siksi JAKO-oikeuteensa nojaavia journalisteja kävi koulutuksessa jopa vielä vuonna 1999.¹²⁵

---

¹²⁴ Journalisti 16.3.1995, "Lehdistölle sopimus äänestyksen jälkeen"

¹²⁵ Häkkinen, puhelinkeskustelu

II KYSELYTUTKIMUS

7. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimukseen poimittiin SJL:n jäsenrekisteritiedoista lehdistön edustajat, lehdistön freelancerit mukaanlukien. Rajausehtoina oli, että osoite on Suomessa ja jäsen on syntynyt ennen vuotta 1965. Ikärajamäärittelyllä karsittiin pois ne, jotka ovat JAKO-vuosina 1985-1995 olleet niin nuoria, että eivät todennäköisesti olleet vielä tuolloin olleet työelämässä JAKO:n vaatimia kymmentä vuotta.

Po. määrittelyillä saatiin kokonaismääräksi 5757 henkilöä, joista poimittiin aakkosjärjestyksessä mukaan joka 19. Täten kyselyyn seuloutui mukaan 304 eri-ikäistä journalistia eri puolilta Suomea.

Tutkimusmenetelmäksi valittiin kyselytutkimus. Kyselykaavakkeessa haettiin vastauksia kaikkiaan 27:een kysymykseen, joista kahdeksan ensimmäistä koski vastaajan taustatietoja ja loput täydennyskoulutusasiaa. Kysymykset olivat ympyröi oikea vaihtoehto -tyyppisiä kahta viimeisintä kysymystä lukuunottamatta, ne olivat avokysymyksiä.

Täydennyskoulutusta koskevissa kysymyksissä ei suoranaisesti viitattu JAKO-koulutukseen. Oletus oli, että mikäli joku vielä muistaa kokemuksiaan 5-15 vuotta sitten mahdollisesti käymästään täydennyskoulutuksesta, on liikaa vaadittu, että hän muistaa myös kuuluiko koulutus JAKO-sopimukseen vai ei. Kysymyksistä ainoastaan kaksi käsitteli pelkästään JAKO:aa.

Kyselylomakkeen palautti määräaikaan mennessä 80 journalistia. Tämän jälkeen Journalisti-lehdessä julkaistiin kyselystä muistuttava puffi. Lopputulos oli, että asiallisesti täytettyjä kyselyitä palautui 90.

8. VASTAUSTEN ANALYSOINTI

8.1 Vastaajien taustatietoja

Vastanneista tasan puolet oli miehiä ja puolet naisia, siis 45 miestä ja 45 naista. Vastaajista enemmistö (43,3%) oli iältään 40-49 -vuotiaita. Suurin osa heistä oli ollut alalla 10-19 vuotta (37,8%), mutta lähes yhtä moni vastaaja (35,6%) oli ollut alalla jo 20-29 vuotta.

Vastanneista vajaalla neljänneksellä (23,3%) oli takanaan muu akateeminen loppututkinto kuin yliopistollisen toimittajakoulutuksen tutkinto, viidenneksellä (21,1%) yliopisto-opintoja ilman tutkintoa ja joka kuudennella (17,8%) yliopistollinen toimittajakoulutus. Näiden lisäksi vastaajissa oli myös useita sellaisia, joilla oli pohjana opisto- tai vastaava tutkinto (15,6%), ylioppilas-tutkinto (7,8%) tai kansa-/peruskoulu (11,1%). Kansa-/peruskoulupohjalta ponnistivat vastanneista erityisesti kuvaajat – kyselyyn vastasi kahdeksan kuvaajaa, joista peräti kuuden pohjakoulutuksena oli ainoastaan kansa-/peruskoulu. Kaikkiaan kansa-/peruskoulupohjakoulutus oli kymmenellä vastaajalla.

Kyselyyn vastanneiden peruskoulutustaso näyttää noudattelevan samaa linjaa kuin viimeisimmissä SJL:n jäsen- ja työmarkkinatutkimuksissa. Vuoden 1993 jäsentutkimuksen mukaan korkeakoulututkinnon suorittaneita oli kaksi vastaajaa viidestä ja ainoastaan peruskoulun suorittaneita vähemmän kuin joka kymmenes.¹²⁶ Vuonna 1994 lehdistön journalisteista hieman yli puolella oli korkeakoulututkinto. Muu kuin korkeakoulu-, opistotasoinen tai ylioppilas-tutkinto oli noin joka kymmenennellä.¹²⁷ Vuonna 1997 lehdistön journalisteista korkeakoulututkinto oli noin puolella ja muu kuin korkeakoulu-, opistotasoinen tai ylioppilas-tutkinto harvemmallalla kuin joka kymmenennellä.¹²⁸ Tuoreimman eli Hansénin tutkimuksen mukaan kaikista toimittajista korkeakoulututkinto on alle puolella.¹²⁹

¹²⁶ Melin & Nikula, 1993, 3

¹²⁷ SJL, työmarkkinatutkimus 1994, 31

¹²⁸ SJL, työmarkkinatutkimus 1997, 4

¹²⁹ Hansén, 2000, 89

Vastauksia nyt tehtyyn kyselyyn tuli eri puolilta Suomea. Erityisen aktiivisia olivat helsinkiläiset – HSY:n jäseniä oli vastaajien joukossa reilu neljännes. Paitsi yhdistyksen suuri jäsenmäärä, vastausaktiivisuuteen lienee vaikuttanut se, että alunperin aloite JAKO-kyselyn tekemisestä tuli nimenomaan HSY:ltä. Poikkeuksellisen runsaasti kyselyitä lähti Helsingin seudun lisäksi myös Pohjois-Suomeen ja niinkään sieltä vastattiin ahkerasti.

Erityisen ankarasti satunnaisotanta kohteli puolestaan Kymenlaakson paikallisyhdistystä. Kyselyitä matkasi Kymenlaaksoon vain yksi, eikä sekään palautunut. Ahvenanmaalle kyselylomakkeita lähti useampi, mutta yhteenkään ei vastattu – se että kyselylomakkeet olivat ainoastaan suomenkielisiä, saattoi vaikuttaa asiaan. Näinollen kyselyvastauksista puuttuvat kokonaan kymenlaaksolaisten ja ahvenanmaalaisten mielipiteet.

Kolmannes vastaajista työskentelee maakuntalehdessä (32,2%). Seuraavaksi eniten vastauksia tuli aikakaus- (17,8%) tai paikallislehdessä (14,4%) työskenteleviltä. Kolmasosa vastaajista työskenteli nimikkeellä toimittaja, seuraavaksi eniten vastaajissa oli toimitussihteereitä ja erikoistoimittajia. Osastoittain ryhmiteltynä suurin osa vastaajista kertoi työskentelevänsä yleistoimittajana (31,1%). Tässä luvussa ovat mukana myös ne kuvaajat, jotka kertoivat kuvaavansa toimituksen kaikille osastoille.

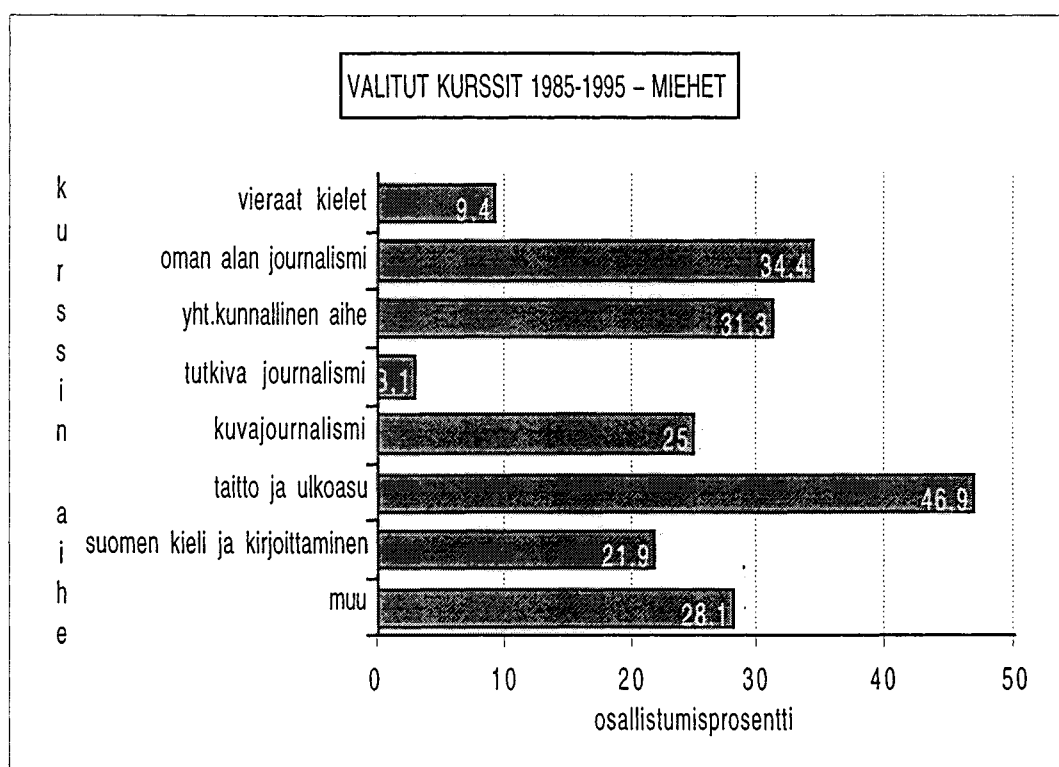
8.2. Enemmistöllä kokemusta täydennyskoulutuksesta

Valtaosa kyselyyn vastanneista (77,8%) on joskus elämässään ollut täydennyskoulutuksessa. Hienoinen enemmistö (54,3%) näistä on naisia. Huomattava osa (65,7%) täydennyskoulutuksessa olleista on ollut koulutuksessa nimenomaan JAKO-sopimuksen voimassaoloaikana eli vuosina 1985 -1995.

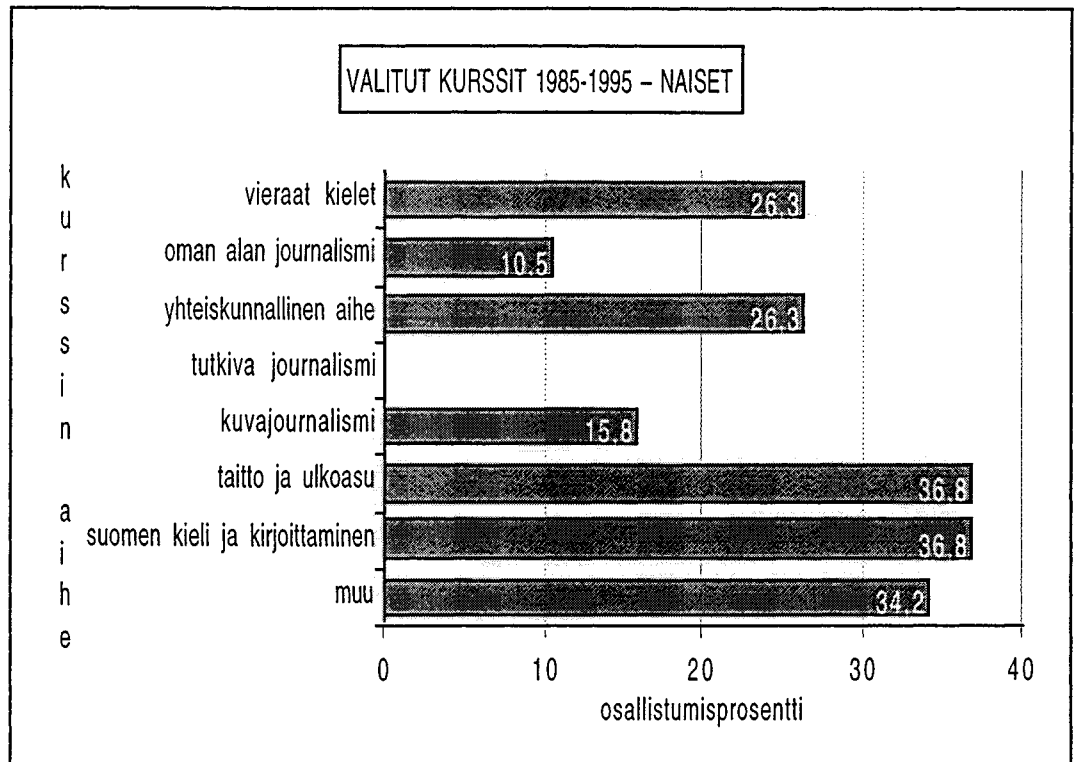
Kun tarkastellaan 1985 -1995 täydennyskoulutuksessa olleiden pohjakoulutusta, huomataan, että nimenomaan kansa-/peruskoulupohjaisten vastaajien ”suuri koulutusrynnistys” on osunut juuri noille vuosille. Po. koulutusohjan omaavista vastaajista on käynyt täydennyskoulutuksessa ennen vuotta 1985 44,4%, vuoden 1995 jälkeen 55,6 %, mutta JAKO-vuosina peräti 77,8%.

Tässä valossa JAKO näyttäisi todella vaikuttaneen alkuperäiseen kohde-ryhmäänsä.

Täydenniskoulutuksessa olleista miehistä lähes puolet (46,9%) on käynyt taitto- ja ulkoasukoulutuksessa, mutta vain muutama vieraiden kielten (9,4%) tai tutkivan journalismin (3,1%) koulutuksessa. Naisille kurssiaiheet ovat käyneet tasaisemmin tutuiksi. Suosituimpia ovat olleet suomen kieli ja kirjallisuus (36,8%) sekä taitto ja ulkoasu (36,8%). Yhtään naisvastaajaa ei sen sijaan houkutellut tutkiva journalismi.

Kuvio 3: Valitut kurssit sukupuolen mukaan – miehet (n=32)

Kuvio 4: Valitut kurssit sukupuolen mukaan – naiset (n=38)

Työpaikan merkitys valittuun koulutukseen näkyy joissakin tapauksissa selkeästi. Huomattavaa on muun muassa maakuntalehtien kiinnostus taitto- ja ulkoasukoulutusta kohtaan – vastaajista yli puolet (52,2%) on osallistunut po. alan täydennyskoulutukseen. Niinikään paikallislehdissä taitto- ja ulkoasukoulutusta pidetään tärkeänä, osallistumisprosentti on ollut 58,3.

8.3. Pikavisiitille kauas kotoa

Valtaosa (73,5%) täydennyskoulutuksesta on ollut yli 100 kilometrin päässä. Miesten ja naisten välillä ei tässä kohdassa ole eroa, molemmat ovat lähteneet yhtä hanakasti kauemmaksi hakemaan lisäoppia. Ulkomailla on käynyt koulutuksessa vajaa kolmannes (29,4%) vastanneista. Kotipaikkakunnalla järjestetyssä koulutuksessa on käynyt viidennes (19,1%) ja alle 100 kilometrin päässä vain jokunen (14,7%). Vastanneiden iällä ei ole ollut merkittävää vaikutusta siihen, miten kauas kotoa koulutukseen on oltu valmiita lähtemään.

Sen sijaan vastaajan asema työpaikalla on joiltakin osin vaikuttanut koulutuspaikan sijaintiin, erityisesti vastaajien pääsyyn ulkomailla tapahtuneeseen koulutukseen. Erikoistoimittajat olivat kyselyn mukaan olleet kaikkein ahkerimpia ulkomailla kouluttautujia (75%). Toimitussihteereistä ulkomailla oli kouluttautunut 44,4%, aluetoimittajista 28,6% ja rivitoimittajista enää 26,1%. Toisaalta päällikköportaan väki ei ollut käynyt ulkomailla koulutuksessa lainkaan. Osastoittain eniten ulkomaan koulutuksessa olivat olleet kulttuuri-toimittajat (75%).

Yleisimmin vastanneiden käyttämä koulutus oli kestoltaan alle viikon mittainen. Näin lyhyitä koulutusjaksoja oli käyttänyt sekä miehistä (46,9%) että naisista (42,1%) lähes puolet. Hyvin yleinen oli ollut myös noin viikon mittainen koulutus (38,6%). Kolmeviikkoisessa koulutuksessa (JAKO-sopimus takasi kolmen viikon kouluttautumisoikeuden) ei ollut käynyt edes joka viides (17,1%). Alle viikon mittainen koulutus oli erityisen suosittua vähiten alalla olleiden keskuudessa. Alalla 10-19 vuotta olleista peräti 81,8% oli ollut tällaisella muutaman päivän kurssilla, mutta kahden viikon tai sitä pidemmällä kursseilla vain jokunen.

Kun tarkastellaan vastaajien pohjakoulutuksen vaikutusta koulutuksen keston, huomataan, että kansa-/peruskoulupohjaisista vastaajista valtaosa (77,8%) on ollut vain noin viikon mittaisessa koulutuksessa. JAKO:n mittaisessa eli noin kolmen viikon koulutuksessa oli käynyt joka kolmas po. vastaaja.

Koulutuksen keston suhde työpaikkaan kertoo selvästi paikallislehtien muita heikommasta asemasta koulutusasioissa. Paikallislehtiväen koulutuksesta suurin osa (66,7%) on ollut alle viikon mittaista, pidemmät kurssit ovat olleet lähes yksittäisiä sattumia. Sen sijaan esimerkiksi maakuntalehdissä koulutuksen kesto ei ole näyttänyt olevan ongelma.

Ylivoimaisesti suurin osa (87,1%) täydennyskoulutuksesta on ollut työnantajan rahoittamaa. Stipendiä tai apurahaa on käyttänyt koulutukseensa joka viides (21,4%), omasta kukkarosta (12,9%) tai muulla rahoituksella (7,1%) täydennyskoulutus toteutettiin selvästi harvemmin.

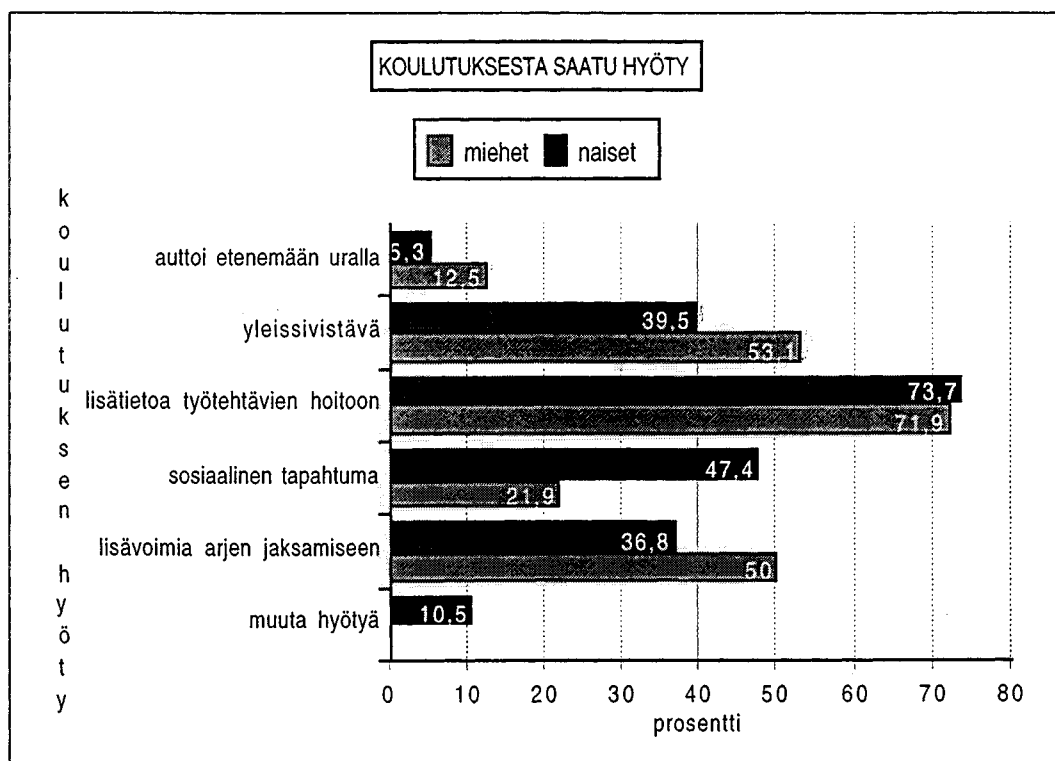
Työnantajan maksama koulutus oli lähes sataprosenttista 30-59 -vuotiaiden keskuudessa, sen sijaan yli 60- vuotiaiden työhistoriassa koulutus työnantajan kustannuksella oli harvinaisempaa (54,5%). Vastaavasti tutkimuksen nuorimmalle ikäluokalle, 30-39 -vuotiaille, koulutusstipendit ja -apurahat olivat harvinaista herkkua (8,3%) – vanhempi väki oli kustantanut koulutuksestaan neljänneksen niiden turvin.

8.4 Koulutus kiinnostavaa ja hyödyllistä

Lähes kaikki (92,9%) koulutuksessa käyneet pitivät saamaansa koulutusta joko erittäin tai melko kiinnostavana. Hyötyä koulutuksesta katsoo saaneensa vielä useampi (97,1%).

Koulutuksessa käyneet pitivät sen tärkeimpänä antina lisätiedon saamista käytännön työtehtävien hoitoon (72,9%). Tärkeinä pidettiin myös koulutuksen yleissivistävyyttä (45,7%), sen antamia lisävoimia arjen jaksamiseen (42,9%) sekä koulutusta sosiaalisena tapahtumana (35,7%). Vain muutama koki koulutuksen auttaneen uralla etenemisessä (8,6%) tai tuoneen muuta hyötyä (5,7%).

Naiset (47,4%) pitivät koulutusta miehiä (21,9%) enemmän sosiaalisena tapahtumana. Miehet (53,1%) puolestaan arvostivat naisia (39,5%) enemmän koulutuksen yleissivistävää luonnetta. Miehistä puolet (50,0%) myönsi koulutuksen antaneen lisävoimia arjen jaksamiseen, kun naisista saman arvion esitti vain reilu kolmannes (36,8%).

Kuvio 5: Koulutuksesta saatu hyöty sukupuolen mukaan (n=70)

Eri ikäryhmien näkemykset koulutuksen hyödyllisyydestä olivat muutoin melko yhteneväiset, mutta keski-ikäiset (40-59 -vuotiaat) korostivat nuorempiaan ja vanhempiaan useammin koulutusta sosiaalisena tapahtumana. Koulutuksen sosiaalisuus korostuu selkeästi myös akateemisen loppututkinnon suorittaneilla vastaajilla – heistä yli puolet mainitsi koulutuksen sosiaalisen luonteen. Siitä huolimatta korkeimmin koulutetut eivät väheksyneet myöskään koulutuksen tiedollista antia. Akateemiset ja ei-akateemiset vastaajat korostivat yhtälailla myös koulutuksen yleissivistävyyttä ja sen antamaa lisätietoa käytännön työtehtävien hoitamiseen.

Koulutuksen luonne sosiaalisena tapahtumana ei yllättäen korostunut paikallislehtiväen vastauksissa (25%). Sen sijaan sosiaalisuus näkyi eniten maakuntalehdistä tulleissa vastauksissa (52,2%). Koulutus ei vastaajien mukaan edesauttanut uralla etenemistä missään lehtitalossa, mutta kyselyyn vastanneille freelancereille koulutus oli ollut tärkeä nimenomaan uran kannalta (100%).

Valtaosa (80,6%) kertoi työnantajansa suhtautuvan koulutukseen myönteisesti. Välinpitämättömästi suhtautumisesta kertoi vain joka kymmenes (11,1%).

Kuitenkin jonkinasteiseksi välinpitämättömyydeksi voi tulkita sen, että reilusti yli puolet (66,2%) koulutuksessa olleista ei tiennyt, oliko työnantaja tyytyväinen saatuun koulutukseen vai ei. Työnantajien ja koulutuksesta palaavien journalistien välinen vuoropuhelu on siis yllättävän vähäistä. Koulutusvelvollisuus hoidetaan, koulutuksen anti ei työnantajaa enää näytä kiinnostavan. Kuitenkin lähes kaikki ne, jotka tiesivät työnantajansa mielipiteen koulutuksesta, kertoivat sen olleen myönteisen. Tyytyväisiä työnantajia oli vajaa kolmannes (32,4%), tyytymättömyytensä oli ilmaissut vain yksi työnantaja.

8.5. JAKO-tietous vähäistä

Lähes puolet (47,8%) vastanneiden täydennyskoulutuksesta oli ollut muuta kuin JAKO-koulutusta. JAKO-koulutusta muisteli saaneensa reilu kolmannes ja joka kymmenes oli jo unohtanut, kuuluiko koulutus JAKO:n piiriin vai ei.

Ne, jotka JAKO:sta jotakin tiesivät/muistivat, pitivät sitä pääosin (60,6%) hyvänä järjestelmänä. Samantekevänä tai peräti huonona sitä piti vain muutama vastaaja. Sen sijaan en osaa sanoa -vastaajia oli useampi kuin joka kolmas (35,2%).

Kyselykaavakkeen lopussa esitettiin kaksi avokysymystä. Kysymykseen "Mitä mieltä olet TAKO-järjestelmästä (TAKO = nykyinen kouluttautumissopimus, joka takaa kaksi palkallista koulutuspäivää per vuosi)?" tuli valtaosin positiivisia kommentteja:

"Erittäin hyvä sopimus"

"Tarpeellinen, kun vain tulisi käytettyä"

"Periaatteessa ihan hyvä! Työpaikoilla on vain vaikea nykyisin päästä koulutukseen, pomot jarruttelevat, koska tuuraajat maksavat"

"Hyvä on"

“Se kaksi päivää nyt vähintään pitää saada. Hyvä kun on olemassa”

“Hyvä, tarpeellinen. Ei ehkä osata vielä vaatia ja käyttää”

“Hyvä sopimus, kun vain osattaisiin/muistettaisiin käyttää”

“Hyvä ja tarpeellinen – kunhan työnantajakin sen ymmärtäisi”

Joillekin uusi TAKO oli kuitenkin vielä etäinen:

“Ei tietoa”

“Ei auta free-toimittajia”

“Hyvä, mutta ei pysy perässä, kuinka paljon päiviä kertyy”

“Jostain syystä asiasta ei ole paljoa puhuttu ja siksi en tiedä siitä juuri mitään”

“Ei tietoa – en ole nähnyt työpaikalla aiheesta mitään informaatiota”

“Huonompi kuin JAKO oli”

“Ei vastaa mahdollisuuksiltaan JAKO-järjestelmää”

“En tiedä siitä mitään”

Muita kommentteja JAKO:sta/täydennyskoulutuksesta annettiin muun muassa seuraavasti:

“Omaehtoinen kouluttautuminen on tehty erittäin hankalaksi; ei ole tietoa kursseista, ei ennen käyneiden kokemuksista, eikä oikein muista vaihtoehtoista kuin kielikursseista”

“Kustannukset korkeat kun itse joutuu maksamaan” (free)

“Kurssitarjontaa pitäisi mielestäni laajentaa alueellisesti esim. Ouluun ja/tai Rovaniemelle”

“Liitto voisi tehokkaammin (räväkämmin) mainostaa ja patistaa porukkaa kursseille. Juuri me vanhemmat, jotka kipeimmin koulutusta tarvitsemme, olemme liian lässähtäneitä”.

“Tarpeellista”

“Olen ahkera kouluttautuja, siksi toivon JAKO:aa takaisin”

“Ilmapiiri (ainakin meillä) on vähän sellainen, että se joka kouluttautuu, on “pois töistä”. Itse en pärjäisi ilman”

“Saisi olla lähempänä nämä koulutukset täältä Pohjois-Savosta katsottuna”

“T-ryhmäläiset paremmin huomioon suunniteltaessa koulutusta”

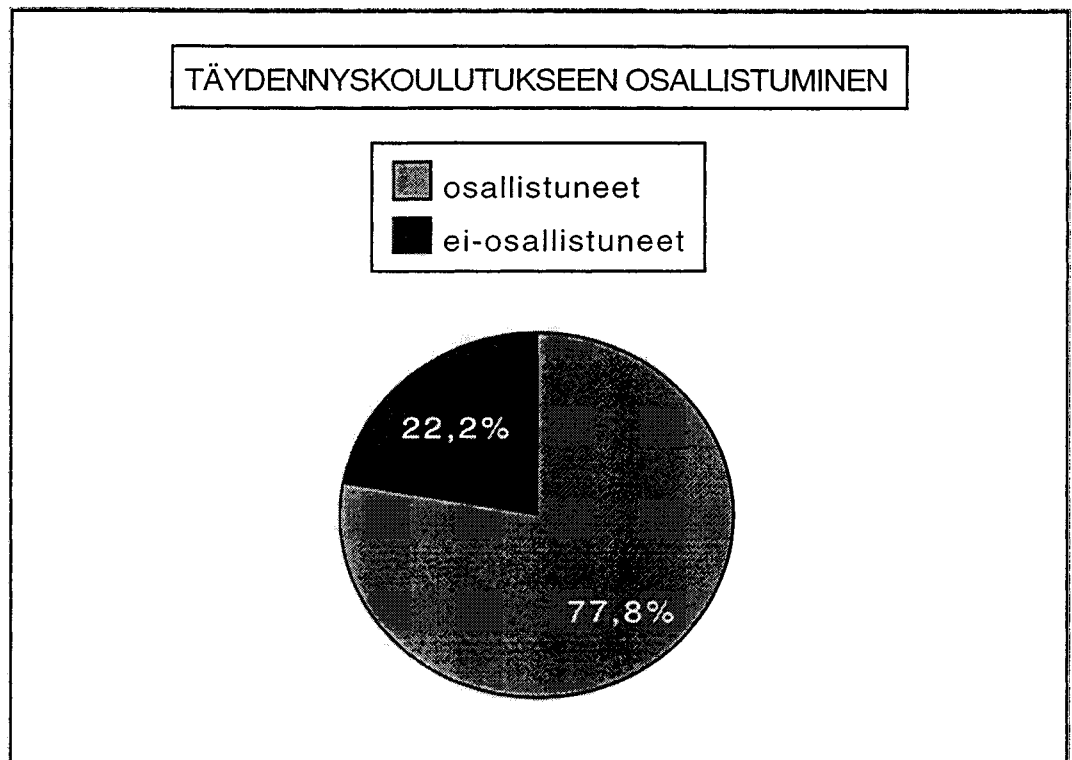
“Työnantaja pitää kielitaitoa valokuvaajalla turhana, eihän kuvaaja matkusta ulkomailla ja jos matkustaakin hän on toimittajan mukana, joka osaa kaikei kieliä”

“Journalistit tuntuvat olevan nykyisen TAKO-järjestelmän aikana jos mahdollista vieläkin tietämättömämpiä kouluttautumisoikeudestaan”

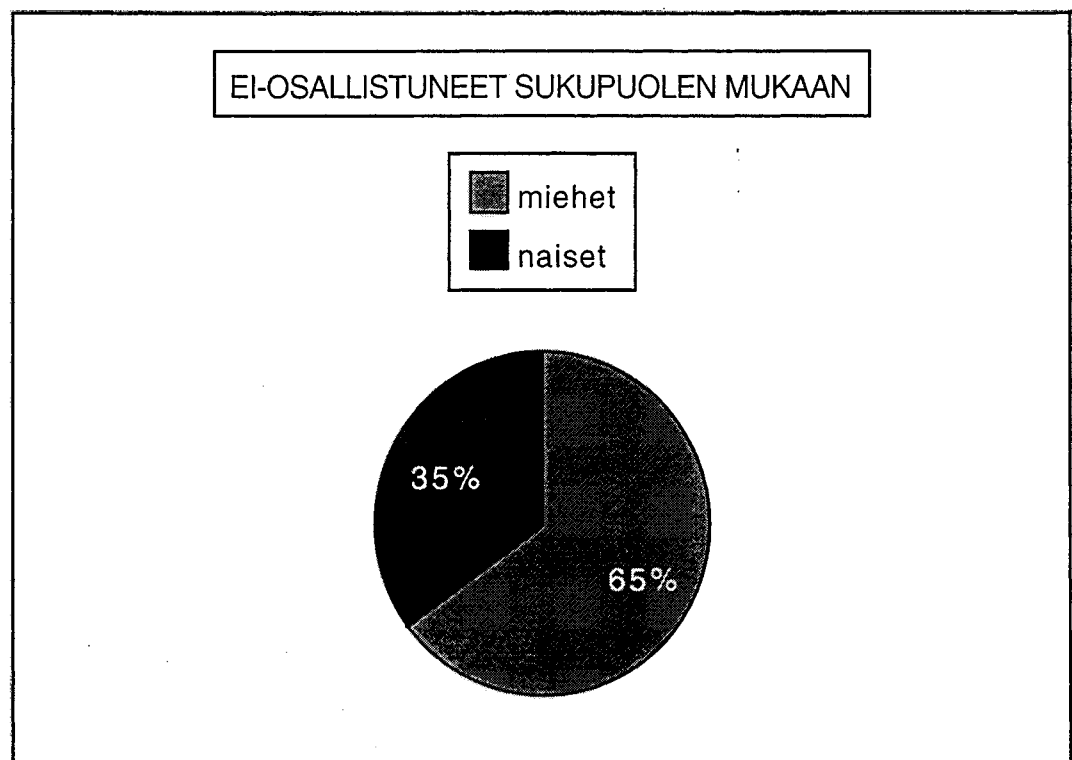
8.6. Passiivisuuteen monia syitä

Reilu viidennes vastaajista ilmoitti, että ei ole milloinkaan osallistunut täydennyskoulutukseen. Valtaosa heistä oli miehiä. Syyt passiivisuuteen olivat moninaisia ja monella syitä oli useita. Yleisin vastaus oli, että kiinnostavaa koulutusta ei ole ollut tarjolla (40%). Usein syiksi kerrottiin myös, ettei ole tuntenut tarvetta koulutukseen (30%), työkiireet (30%) tai muut syyt (30%) ovat estäneet. Yksittäisiä vastauksia tuli myös kohtiin “kurssien ajankohta ollut sopimaton”, “kurssipaikat olleet sopimattomia” tai “perhesyyt ovat estäneet”.

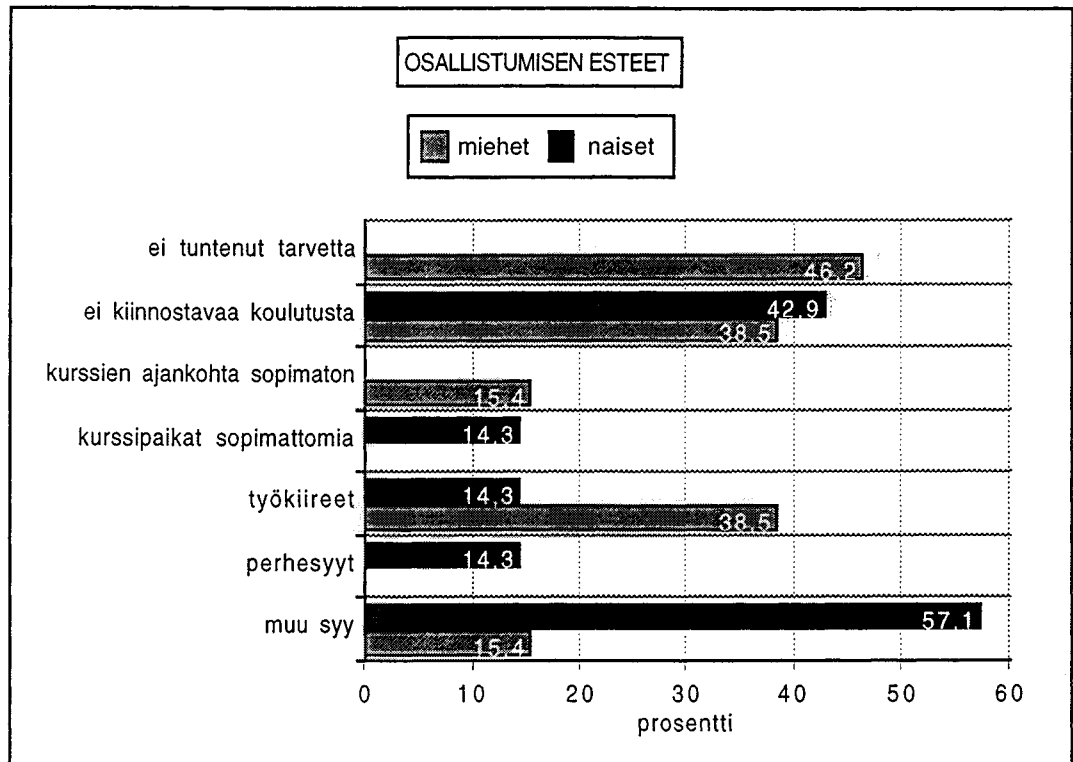
Naisten yleisin syy täydennyskoulutuspassiivisuuteen oli ns. “muu syy” (57,1%) ja hyvin yleisenä syynä mainittiin myös se, että kiinnostavaa koulutusta ei ollut tarjolla (42,9%). Sen sijaan kaikki ne, jotka kertoivat etteivät ole tunteneet tarvetta täydennyskoulutukseen, olivat miehiä. Yleisiä syitä miehillä olivat olleet myös työkiireet (38,5%) ja se, että kiinnostavaa koulutusta ei ollut tarjolla (38,5%).

Kuvio 6: Osallistuminen täydennyskoulutukseen (n=90)

Kuvio 7: Ei-osallistuneet sukupuolen mukaan jaoteltuna (n=20)

Kuvio 8: Osallistumisen esteet sukupuolittain jaoteltuina (n=20)

Kun syitä passiivisuuteen tarkasteltiin vastaajien iän mukaan, hyviä selityksiä näytti löytyvän kaikista ikäluokista. Vastauksista kuitenkin paljastui, että useimmiten täydennyskoulutuksesta on jäänyt paitsi 40-49 -vuotias journalisti (60%), joka on ollut alalla 10-19 vuotta (63,2%) ja joka on useimmiten mies.

Lohdullista passiivisuudessa oli se, että täydennyskoulutuksesta jäivät paitsi useimmiten hyvän pohjakoulutuksen saaneet. Reilusti yli puolella heistä oli takanaan edes jonkinlaisia yliopisto-opintoja (65%). Kansa-/ peruskoulupohjalta täydennyskoulutukselta oli välttynyt vain yksi vastaaja.

Tarkasteltaessa syitä vastaajien työpaikan mukaan, huomattavinta oli aikakauslehtiväen tyytymättömyys koulutustarjontaan. Aikakauslehdissä työskentelevistä, täydennyskoulutuksen suhteen passiivista vastaajista peräti 75% ilmoitti, että kiinnostavaa koulutusta ei ole ollut tarjolla. Vastaajan asema työpaikassaan ei ollut vastausten valossa merkittävä tekijä – syyt passiivisuuteen

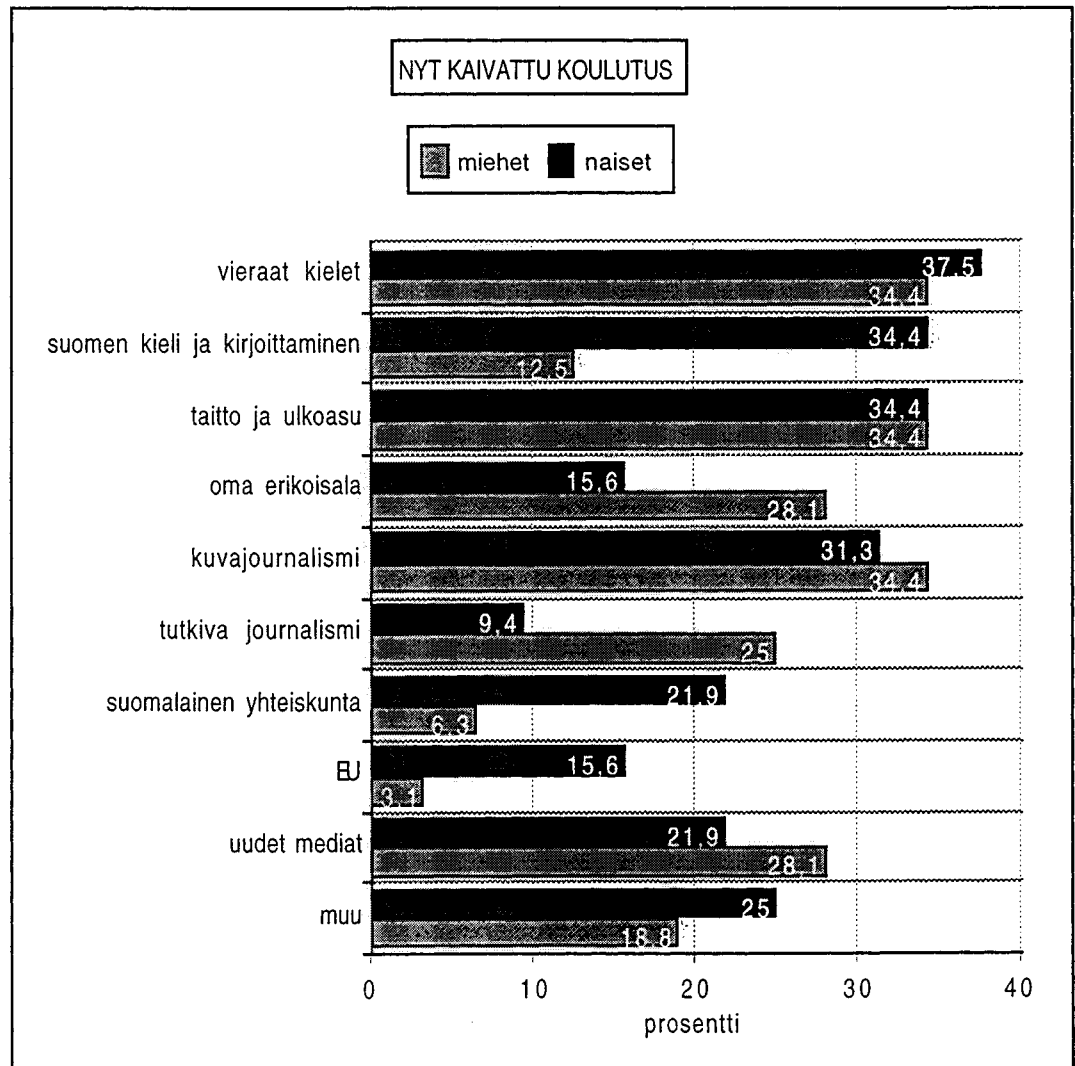
jakaantuivat varsin tasaisesti, oli kyseessä rivitoimittaja tai päällikkötason toimittaja.

8.7. Nyt koulutus kiinnostaa

Valtaosa (80%) niistä, jotka eivät ole koskaan olleet täydennyskoulutuksessa, ilmaisi tuntevansa nyt tarvetta siihen. Vastaajissa oli yhtä paljon miehiä ja naisia. Eniten täydennyskoulutusta kaipasivat 40-49 -vuotiaat (53,1%), alalla 10-19 vuotta olleet (46,8%).

Eniten kaivattiin vieraiden kielten kursseja (35,9%), taitto- ja ulkoasukursseja (34,4%) sekä kuvajournalismin kursseja (32,8%). Joidenkin kurssien kohdalla miesten ja naisten kiinnostuksen kohteet erosivat. Esimerkiksi suomen kieli ja kirjoittaminen kiinnosti naisia selkeästi enemmän kuin miehiä, samoin suomalainen yhteiskunta ja EU. Miehet olivat puolestaan selkeästi naisia kiinnostuneempia oman erikoisalansa kursseista ja tutkivasta journalismista.

Maakuntalehdissä kaivattiin eniten vieraiden kielten kursseja (30%), mutta hyvin tasaisesti myös muita kyselylomakkeessa tarjottuja kurssivaihtoehtoja. Vieraat kielet kiinnostivat selkeästi eniten (50%) myös aikakauslehdissä. Sen sijaan paikallislehdissä tärkeinä pidettiin kuvajournalismia (80%), taittoa ja ulkoasua (70%), suomen kieltä ja kirjoittamista (60%) sekä ehkä hieman yllättävästi tutkivaa journalismia (60%).

Kuvio 9: Ne vastaajat, jotka eivät ole koskaan olleet täydennyskoulutuksessa, mutta kaipaavat koulutusta nyt. Haluttu koulutus aihepiirin mukaan, sukupuolittain jaoteltuna. (n=16)

Taittoa ja ulkoasua koskeva täydennyskoulutus kiinnosti kaikkia niitä päätoimittajia, jotka eivät ole koskaan olleet täydennyskoulutuksessa, mutta kaipaisivat lisäkoulutusta nyt. Niinikään toimitussihteerit pitivät taitto- ja ulkoasukursseja mielenkiintoisimpina (50%). Erikoistoimittajille tärkeimpiä olivat vieraiden kielten kurssit (44,4%). Aluetoimittajia kiinnostivat yhtä lailla suomen kieli ja kirjoittaminen (66,7%), kuvajournalismi (66,7%) kuin tutkiva journalismikin (66,7%). Toimittajilla kiinnostuksen kohteet jakautuivat varsin tasaisesti.

Osastokohtaisessa tarkastelussa mielenkiintoista on muun muassa se, että kotimaan osaston toimittajia kiinnostaa yhtä paljon suomalaista yhteiskuntaa (44,4%) kuin vieraita kieliä (44,4%) käsittelevä täydennyskoulutus. Taloustoimittajia eivät näytä kiinnostavan muut kuin oman erikoisalalan (100%) ja kuvajournalismin kurssit (50%). Ja hieman yksitotisia ovat myös kulttuuritoimittajien vastaukset – kiinnostuksen kohteina ovat vain oma erikoisala (50%) ja vieraat kielet (50%). Sen sijaan urheilu- ja yleistoimittajilla sekä ns. ”muu toimittaja” -ryhmällä kiinnostus ulottuu hyvin tasaisesti monenlaiseen koulutukseen. Ainoan poikkeuksen tekee yleistoimittajien kiinnostus kuvajournalismiin (57,1%), johon yhtenä syynä lienee useimpien kuvaajien sijoittaminen osastojensa yleistoimittajien kastiin.

Hansénin tutkimuksen mukaan lehtitoimittajat tarvitsevat seuraavien viiden vuoden aikana eniten täydennyskoulutusta laajan yleissivistyksen hankkimisessa, verkkojournalismissa, kielenhuollossa, internetin käytössä journalistisessa työssä, luovassa kirjoittamisessa, juttujen ideoinnissa, sähköisessä sivun suunnittelussa, juttujen kuvitusideoinnissa, lukijaa kiinnostavan tekstin kirjoittamisessa, visuaalisesti ja sisällöllisesti onnistuneessa lehdentaitossa, selkeässä kirjoittamisessa sekä oman erityisosaamisalueen hankinnassa. Po. taitoja arveli tarvitsevänsä paljon tai jonkin verran vähintään 90 prosenttia vastaajista. Lehtitoimittajien täydennyskoulutustarpeita arvioitiin lehdenkustannustoimintaa harjoittavien yritysten näkökulmasta.¹³⁰

---

¹³⁰ Hansén, 2000, 206-207

III HAASTATTELUT

9. AVAINHENKILÖIDEN AJATUKSIA

9.1. Jarmo Häkkinen, koulutussihteeri, SJL

Jarmo Häkkinen törmäsi JAKO:aan tultuaan Suomen Sanomalehtimiesten liiton palkkalistoille 1987. Hänen mukaansa JAKO:sta oltiin innostuneita ja ideoita sen kehittämiseksi viljeltiin runsaasti. Tähän liittyen Häkkinen lähes ensi töikseen liiton palkkalaisena ryhtyi tekemään ensimmäistä JAKO-kyselyä. Alusta pitäen vatvottiin kysymyksiä sijaisten järjestämisestä ja koulutuksen kustannuksista – samoja kysymyksiä, jotka seurasivat JAKO:aa loppuun asti.

JAKO-kursseille osallistuivat eniten 35-45 -vuotiaat toimittajat. Ne joilla oli parempi pohjakoulutus, olivat innokkaita opiskelemaan lisää ja ne, joita JAKO:lla alunpitäen haviteltiin koulutukseen, jäivät vähemmistöön. Naiset olivat Häkkisen mukaan miehiä aktiivisempia kouluttautujia.

– Läheskään kaikkia niitä joilla se oikeus olisi ollut, ei saatu koulutukseen. Moni koki, että jopa tämän tyyppiset koulutukset – jotka ovat kuitenkin erilaisia kuin lyhyet täydennyskoulutuskurssit – ovat liian koulumaisia ja heidän on nolo lähteä opiskelemaan kun ovat pitkään olleet ammatissa.

JAKO:n alkuperäinen tavoite oli, että JAKO-suunnittelija (tai mahdollisesti useampiakin) rakentaisi koulutuskuvion yhteistyössä eri täydennyskoulutuskeskusten kanssa, niin, että mukana olisi paljon muitakin tahoja kuin Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus ja Taideteollinen korkeakoulu (TaiK). Kun suunnittelijan työpiste kuitenkin oli TYT:ssä ja TYT tarjosi eniten kursseja, JAKO-vene keikahti kallelleen Tampereen suuntaan – rajusti.

Syytä yksipuolisuuteen oli myös siinä, että Häkkisen mukaan journalistien täydennyskoulutuksen erikoistarpeita ei JAKO-aikana ymmärretty juuri muualla kuin TYT:ssä ja TaiK:ssa. Jonkin verran tarjouksia ja ehdotuksia tuli muun muassa Turun ja Helsingin yliopistoilta, mutta SSL ja koulutus-

työryhmä tyrmäsivät tarjoukset ja totesivat, että ne eivät vastaa sitä mitä journalistien täydennyskoulutuksen pitää olla.

SSL:ssä parhaana ratkaisuna koulutuksellisesti ja toimittajan kannalta pidettiin nimenomaan yliopistollista koulutuksen järjestäjää.

– Niin hyvä kuin eri aihealueista onkin saada tietoa ja perehtyä siihen, niin kieltämättä meillä oli ongelmia joidenkin tahojen kurssisisältöjen kanssa. Voisi sanoa, että tietty järjestäjätahon oma näkemys oli liikaakin esillä.

Häkkisen kritiikistä huolimatta eri järjestäjien, kuten esimerkiksi Taloudellisen Tiedotustoimiston ja Maataloustuottajain Keskusliiton järjestämät kurssit saivat myös melko lailla kiitosta kurssilaisilta.

Pienlehdet ja maakuntalehdet suosivat Häkkisen mukaan kurssimuotoista JAKO:aa, kun taas varakkaammista lehdistä lähdettiin enemmän omaehtoiseen koulutukseen. Häkkinen uskoo, että toimittajien ja työnantajan väliset neuvottelut toteutettavasta koulutuksesta olivat vaikeampia silloin, kun toimittajaa kiinnosti omaehtoinen koulutus. Kurssimuotoinen oli helpommin perusteltavissa. Jäseniltä tulleet JAKO:aa koskevat puhelut koskivatkin usein omaehtoista koulutusta.

– He kertoivat, että tällöinen idea ei mene läpi, työnantajapuoli ei tätä hyväksy. “Olisiko mahdollista saada pitää tällöinen, kun sopimuksessa näin on?”

– Siellä on varmaan ollut ihan henkilöönkin liittyviä syitä, että “tämän ja tämän toimittajan ei nyt tarvitse mennä, osaahan se hommat muutenkin”. Tai “ei meillä ole varaa lähettää” tai “jos jotkut lähtevät tällöisiin ja tällöisiin koulutuksiin niin se tulee tosi kalliiksi, kun sitten kaikki muut ovat kinuamassa myös”. Ja tottakai myös tiettyä tasapuolisuutta pitäisi toimituksissa harrastaa, eikä aina päästää koulutukseen niitä jotka ovat haluamassa koko ajan ja sitten taas on niitä jotka eivät halua mennä.

Erityisesti Häkkinen antaa pyyhkeitä Sanoma Oy:n tavalle hoitaa omaehtoiset JAKO:t. Vaikka koulutustoimikunta hyväksyi mille JAKO-kurssille kukin lähtee ja millaisen omaehtoisen kukin saa läpi, viime kädessä koulutusrahat olivat kustantajan takana. Häkkisen mukaan kustantaja päätti "henkilökohtaisten keskustelujen" perusteella, miten paljon toimittaja sai koulutukseensa rahaa.

Kun lama alkoi hiipiä alalle, kiinnostus JAKO:aan väheni. Liittoon tuli -90 -luvun alkuvuosina jatkuvasti viestejä, että JAKO:a ei voida pitää ja toisaalta ihmiset eivät edes uskaltaneet tai viitsineet hakea koulutukseen, kun samaan aikaan väkeä irtisanottiin ja lomautettiin.

– Tiedän myös siitä, että monessa pienemmässä välineessä jossa oli huonompi taloustilanne, niin osanottajat itse eivät laskuttaneet viimeisen päälle esimerkiksi sopimuksen mukaisia päivärahoja. Tai käyttivät osittain omaa lomaansa, vapaapäiviään tähän koulutusjaksoon jne. Ja myös mitä tapahtui esimerkiksi Eurooppa-koulutuksen puolella ja muutenkin niin koulutusta saatettiin rahoittaa osittain apurahalla.

– Me yritimme antaa omaa neuvontaa ja väittelimme ja keskustelimme liittojen välisessä koulutustyöryhmässä ja yritimme ohjeistaa, mutta maahan on vapaa ja sopimuksia rikotaan ja kaikista ei haluta aina kertoa. Eivät toimittajat itsenkään aina halunneet, koska koulutus nähdään usein sellaisena, että siitä ei haluta riitaa nostaa. Yhtään kertaa koko JAKO:n aikana ei riitautettu tes-riitana sitä, että miksi ei pääse koulutukseen taikka miksi maksetaan liian vähän, vähemmän kuin sopimuksessa on.

Kun tiedettiin, että pienistä ja taloudellisissa vaikeuksissa kamppailevista lehdistä oli hankala päästä koulutukseen, heräteltiin ajatus koulutusrahastosta. Työnantajat maksaisivat rahastoon osan ja ehkä valtiovalta osan ja sitä kautta kaikilla olisi yhtäläinen mahdollisuus kouluttautua. Ajatus tyrmättiin.

– Sanoma Oy ja kumppanit ilmoittivat GTL:n kautta suoraan, että he eivät ikinä tule kustantamaan kilpailijoiden toimittajien kouluttautumista. Jokainen mällätköön omilla rahoillaan.

Häkkisen mielestä sopimusneuvotteluissa alkoi hyvin pian laman iskettyä näkyä, että työnantajapuoli haluaa JAKO:sta eroon.

– He olivat sitä mieltä, että JAKO:sta on tullut liian yksilöllinen, eikä niinkään julkaisua, sen kehittämistä ja siinä mielessä työnantajan intressiä palvelevaa koulutusta kuin mitä he halusivat. Meidän mielestämme on hirveän vaikeaa erottaa mikä on yksilöllistä, ammatillista kehittämistä ja mikä on julkaisun kehittämistä. Molemmat ovat tärkeitä varmasti.

Häkkinen pitää lamaa keskeisenä syynä siihen, että JAKO lähti hiipumaan. Ilman sitäkin JAKO:n olisi ollut joka tapauksessa pakko uusiutua. Esimerkiksi tietotekniikan kehitys ja internet olisivat muuttaneet kurssisisältöjä selkeästi ja myös kurssipaikkojen kirjo olisi uusien täydennyskoulutuspaikkojen myötä kasvanut huomattavasti.

Häkkisen mielestä JAKO onnistui monessa suhteessa, vaikkakin se olisi voinut onnistua vielä paremminkin. Hän osoittaa syyttävän sormensa niin toimittajien, työnantajien, liittojen kuin koulutussuunnittelijoidenkin suuntaan.

– Jos toimittajat olisivat itse olleet aktiivisempia ja hakeutuneet koulutukseen tai vaatineet semmoista ja semmoista koulutusta, jos se ei heidän mielestään ollut sopivaa. Myös alan yritysjohtajien ja päätoimittajien olisi pitänyt paremmin tajuta, että miten olennainen seikka väen kouluttaminen kuitenkin on.

– Koulutuksen olisi pitänyt olla houkuttelevampaa ja parempaa. Jos on tarjolla tosi rautaista ja hyvää koulutusta halvalla, niin tottakai hakeudutaan.

Kaikesta huolimatta Häkkinen uskoo, että journalistien täydennyskoulutus on Suomessa paljon korkeammalla tasolla kuin useimmissa Euroopan maissa.

9.2. Lauri Norvio, johtaja, GTL

SSL:n väki oli jo tovin puhunut alan muutoksista ja niiden mukanaan tuomista koulutuspaaineista. Siitä, miten tärkeää nimenomaan varttuneita toimittajia on

saada uudistamaan osaamistaan. GTL lähti mukaan sillä ehdolla, että pidetään kiinni uudelleen koulutuksen periaatteesta, joka johtuu nimenomaan ammatin muutoksesta.

– Sen takia sen nimeksi sitten tuli journalistien ammatillinen kehittämissuunnitelma eli JAKO. Olen monesti tästä asiasta puhunut, että siinä JAKO-lyhenteessä jokainen kirjain on merkitsevä. Se tehtiin nimenomaan journalisteille, ammatilliseen kehittämiseen ja se oli tämmöinen ohjelmamuotoinen.

JAKO otettiin työnantajapuolella vaihtelevasti vastaan. Norvion mukaan oli paljon tahoja, jotka eivät uudesta sopimuskohdasta riemastuneet.

– Aina on semmoisia tahoja ja semmoisia taloja, varsinkin isoja taloja, jotka näkevät että tämmöinen henkilöstön kehittäminen on myös yrityksen kilpailukyky ja se on yrityksen asia. Se ei ole asia, joka pitää kollektiivisopimusten kautta hoitaa. Toisin sanoen on aina ollut ja tulee aina olemaan toimituksia, taloja jotka hoitaa tämmöiset asiat hyvin ja sitten on aina semmoisia jotka hoitaa huonosti.

Norvion mielestä koulutus sopimus nähtiin etenkin SSL:ssä hyvätahdon asiana. Silti hän huomauttaa, että toki kyseessä oli sopimus, ei suositus. Ja nimenomaan sopimusluonteen vuoksi koulutusasioiden toteutumista seurattiin liittojen toimesta.

– Mutta ei kukaan edes miettinyt sitä, että mitä sanktioita tehtäisiin. Ei sellaista keskustelua ole koskaan käyty. Ja sen takiahan siellä esimerkiksi oli rajoituksia, että jos sitä ei ollut viiteen vuoteen käyttänyt niin sen ikään kuin menetti sen oikeuden. Sekin lähtee tästä samasta hengestä.

Vaikka koulutus oikeus oli määritelty työehtosopimuksessa, Norvio ei näe sen nipistäneen osaa mahdollisista palkankorotuksista. Hänen mukaansa oli hyvin teoreettinen asetelma, että neuvotteluissa jokin osa prosentteja olisi JAKO-sopimus.

– Ei se rehellisesti näin ole. Kyllä tämmöiset asiat ovat sen päälle ja yli. Ei voi sanoa, että toimittajat olisivat maksaneet tämän.

Se, että JAKO:ssa päädyttiin nimenomaan kolmeviikkoiseen malliin, oli Norvion mukaan jonkinlainen kompromissi. Hän muistelee SSL:n vaatineen aluksi Yleisradion sapattivapaa-mallin mukaista kuukauden, kahden koulutusta. Toki taustalla oli myös pedagogisiakin keskusteluja: mikä on se aika jolloin todella voidaan omaksua ja oppia jotakin. Lähtökohta oli, että kahden päivän kurssilla sitä ei tehdä. Muun muassa yksi TYT:n suosituimmista JAKO-kouluttajista, Marketta “Naru” Rentola perusteli kolmiviikkoisuutta silläkin, että siinä ajassa ehtii syntyä ryhmähenki.

Norvion mukaan JAKO:ssa ikäänkuin käytännön syistä ajauduttiin TYT:n syliin. SSL:n liittovaltuuston päätöksellä ainoa hyväksyttävä paikka, jossa toimittajakoulutusta annetaan, oli silloisen käsityksen mukaan Tampere. Ja koska kurssimaksujen ja oppilaiden muodossa TYT hyötyi järjestelmästä eniten, niin TYT veloitettiin myös maksamaan koulutussuunnittelijan palkka.

– Ei siinä välttämättä ollut kenelläkään määrätietoista tahtoa, että miten täsmällisesti olisi haluttu. Ei SSL:n puolella eikä varmaan minullakaan. Me vilpittömästi etsimme mahdollisimman hyvää, uudenlaista – jopa pedagogisesti uudenlaista – koulutusmuotoa.

Lama vaikutti Norvion mukaan JAKO:aan siten, että kaikki halukkaat eivät talojen taloudellisista syistä päässeet koulutukseen. Hänen näkemyksensä mukaan joissakin taloissa jopa etsittiin paikallisia ja ehkä halvempia ratkaisuja kouluttautua.

Norvion mielestä JAKO kuitenkin tunnettiin taloissa, jopa keskimäärin muita työehtosopimusasioita paremmin. Hänelle on turha väittää, että JAKO-oikeus jäi käyttämättä siksi, koska asiasta ei ollut tarpeeksi tietoa.

– Jokaiselle tuli Sanomalehtimies-lehti, koko tarjonta oli lehden liitteenä. Sen lisäksi se meni erikseen, minä tilasin joka vuosi erillispainoksen siitä jokaiseen toimitukseen. Ja minulta meni kiertokirjeitä, meni yksittäisiä kurssien

tiedotteita. Jos nyt on ammattilaisista kysymys, ei se ollut tiedon puutteesta kiinni. Se vain tarkoittaa sitä, että eivät suuret joukot, siis kollektiivina toimittajat, halunneet välttämättä. Ehkä siinä oli yksi syy, että sitten siitä luovuttiinkin: ei se ollutkaan niin tarpeellinen kuin alunpitäen väitettiin!

Aika ajoi JAKO:n ohi, mutta toisaalta se Norvion mukaan paljasti, että tarvetta ja halua koulutukseen ei ollut niin paljon kuin oli väitetty sopimusta tehtäessä. Lisäksi toimittajat pettyivät pahasti, kun eivät saaneetkaan yleläisten tapaan sapattivapaata.

– Minä sain hyvin paljon sitä palautetta että ”eihän tämä, että tämähän on vain koulutusta” ja sen takia minä aina sanoin, että tämä on journalistien ammatillinen kehittämisohjelma – semmoisesta me olemme sopineet emmekä mistään sapattilomasta.

Sytä JAKO:n ontumiseen Norvio löytää paitsi toimittajien haluttomuudesta myös yritysten koulutussuunnittelun puutteesta ja koulutustarjonnan laimeudesta.

– Se missä koen osittain, että en päässyt siihen mihin pyrin, oli opetuksen monimuotoisuuden aikaansaaminen. Minusta olisi pitänyt pystyä rohkeammin kokeilemaan uudenlaisia asioita ja sitä kautta päästä kuitenkin samaan tavoitteeseen. Ei varttunutta ihmistä, ei minua eikä myöskään varttunutta toimittajaa, opeteta niinkuin nuorta opiskelijaa kateederin takaa. Silloin ei ollut vielä kauheasti näitä tiimityöskentelymuotoja ja näitä uusia menetelmiä, niitä ei osattu vielä ja yliopistojen koulutustarjonta ei ollut minusta riittävän monipuolista.

Norvio ei kuitenkaan näe JAKO:n epäonnistuneen. Hänen mielestään JAKO:ssa saatiin aikaan paljon hyvää.

– Valtava määrä toimittajia sai sinä aikana aivan hyvää koulutusta ja JAKO oli nimenomaan se ruiske joka sen sai aikaiseksi. Tietysti jonkun yksilön kannalta voidaan katsoa että on epäonnistuttu, jos hän ei ole sitä oikeuttaan tavallaan käyttänyt.

9.3. Leena Paldán, JAKO-suunnittelija, TYT

Leena Paldán valittiin JAKO-suunnittelijaksi kesäkuun alussa -87. Ilkka Rentola oli ehtinyt hoitaa JAKO-koulutusta pari vuotta, Paldán hyppäsi junaan, kun se oli jo täydessä vauhdissa.

– Jotenkin minusta oli kiehtovaa ryhtyä tekemään KOLMEN viikon koulutusohjelmaa. Ne missä olin ollut aiemmin, olivat olleet lyhyempiä. Kolme viikkoa on kuitenkin sellainen aika, että siinä pystyy kenties tietyn oppimisprosessin käymään läpi.

Koulutuksen suunnittelun kannalta kolme viikkoa oli Paldánin mielestä jokseenkin keinotekoinen. Vaikka työehtosopimukseen kirjaamiseen vapaampi malli tietäisikin vaikeuksia, koulutuksen pituus pitäisi määrittää koulutuksen sisällön mukaan, eikä päinvastoin.

Hänen mukaansa toimitusten tarpeiden ennakoiminen oli joskus tuskallista. Yleistuimikunnastakaan kun ei välttämättä ollut aina sitä hyötyä mitä suunnittelu vaati. Vaikka suora kontakti eri toimituksiin olisikin työläs järjestää, Paldánin mielestä se olisi ollut suunnittelun kannalta hedelmällisempi.

Paldán moittii myös talojen koulutussuunnittelua. Talojen pitäisi hänen mielestään olla ehdottomasti nykyistä kiinnostuneempia täydennyskoulutuksesta, mikäli mielivät menestyä kilpailussa. Taloissa olisi ollut enemmän syytä pohtia sitä, kuka toimittaja lähtee millekin kurssille.

– Se ei välttämättä edesauta ketään, että tavallaan “päästetään” ihan minne itsekukin suunnilleen halusi. Onko se sille ihmiselle ja sen työlle hyödyksi? Joku vuoropuhelusteemi pitäisi saada, ettei se olisi vain sitä että “nyt se on täytetty”.

Talot kuitenkin poikkeavat hyvin paljon toisistaan. Paldánin mukaan oli sellaisiakin taloja, joista esimiehet etukäteen soittelivat ja kyselivät kurssi-tarjontaa. Enemmän kuitenkin oli niitä, että JAKO oli tes-asia, pakko.

Jos oli taloja laidasta laitaan, niin oli kurssilaisiakin. Oli muun muassa väkeä, joille oli tärkeintä päästä työpaikalta pois ja oli niitä jotka tulivat hälläväliä asenteella, mutta kurssin edetessä innostuivat. Valtaosa oli Paldánin mukaan kuitenkin niitä, jotka halusivat juuri nimenomaiselle kurssille.

Myös Paldán huomasi, että ihmiset, joilla on parempi peruskoulutus, olivat aktiivisempia täydennyskoulutuksenkin suhteen. Kansakoulupohjalta alalle tulleen varttuneen väen houkuttelu koulutukseen tiedostettiin tärkeäksi, mutta äärimmäisen vaikeaksi.

– Voi olla että siihen olisi joitakin keinoja, mutta ne keinot sijaitsevat työyhteisön sisällä. Hirvittävän paljon on siitä kysymys. En sano että ainoastaan esimiesten asenteista ja mitä he voivat tehdä, vaan kyllä se jotenkin on laajempi työyhteisökysymys. Kyllähän minä tätä hirvittävän monta kertaa jouduin itse miettimään niinä vuosina ja voi sanoa että minä ainakin luovutin omalta osaltani sillä tavalla, että no hyvä on, minulla ei ole keinoja. Minä en löytänyt mitään keinoja joilla saan ne ihmiset sieltä.

Paldán muistelee myös käyneensä keskusteluja siitä, kuinka joskus esimies olisi nimenomaan halunnut, että toimittaja x lähtee kurssille. Toimittaja oli jo ilmoitettukin, mutta hän ei esimiehen tuesta ja potkimisesta huolimatta tullut lähteneeksi. Syitä lähtemättömyyteen on useita. Paldánin mukaan osa voi olla tekosyitäkin, mutta osa arjesta ja perhetilanteista johtuvia todellisia syitä. Joidenkin, etenkin keski-ikäisten miesten, kohdalla syynä saattaa olla myös pelko.

– Pelko siitä, että tavallaan joutuu kollegoiden eteen ja siinä joutuu ehkä osoittamaan mitä osaa ja mitä ei osaa. Ne voivat olla ihan tällaisia henkilökohtaiseen, professionaaliseen identiteettiin liittyviä syitä ne pelot. Jos joutuu jotenkin koulutuksen aikana huomaamaan, että minä en olekaan niin pätevä.

Kurssilaisten antama palaute oli kaikenkirjavaa. Paldánin mukaan “hirvittävää kritiikkiä, kauheita kehuja”. Huomionarvoista on kuitenkin se, että kaikilta hänen noin kahdeksalta JAKO-vuodeltaan mieleen muistuu ainoastaan yksi keskeyttänyt kurssilainen.

TYT:n kursseista Luova kirjoittaminen - ja Eurooppa-kurssit elivät kaikkein pisimpään. Henkilökohtaisesti Paldán pitää Eurooppa-kursseja kaikkein työteliäimpinä järjestettävänä.

Hän aloitti ensimmäisen Eurooppa-kurssin suunnittelun kesällä -88, aikaan, jolloin Euroopasta puhuminen ei ollut vielä kovinkaan trendikästä. Edelläkävijänä ei ollut aina helppoa – epäilijöitä löytyi omastakin talosta. Eurooppa-kurssien lisäksi Paldán herätteli suomalaistoimittajat kiinnos-tumaan ensi kertaa myös ympäristökursseista ja tutkivan journalismin kursseista.

TYT:n rooli JAKO-koulutuksessa oli toki Paldáninkin mielestä keskeinen, mutta hän ei pidä sitä pelkästään negatiivisena asiana.

– Kun TYT tavallaan resurssoi sitä niin että yksi ihminen vastasi JAKO-koulutuksesta, niin se takasi myös sen, että sitä voitiin kehittää ja pyörittää ja niin edelleen. Se ei tarkoita sitä, että kaikki olisi ollut niin erinomaista, mutta kyllä minusta tuntuu että aina tarvitaan tiettyä pitkäjänteisyyttä sen ohjelman pyörittämisessä, puhumattakaan sen kehittämisestä.

Yhteistyökumppaneita ei kovin monta ollut, TYT katsoi JAKO-koulutuksen kuuluvan heille. Liitot ja TYT näkivät JAKO-suunnittelijan roolin eri tavoin. TYT katsoi, että suunnittelija on TYT:n oma resurssi ja TYT tekee omaa koulutustaan.

– Sanotaan nyt niin, että ei minua ainakaan hirveästi rohkaistu siihen suuntaan, lähtemään erilaisten muiden instituutioiden kanssa. Tällaisia keskusteluja käytiin vuosien varrella yleistöimikunnassa, että pitäisi saada muitakin yhteistyökumppaneita ja tähän oli se alkuperäinen idea. Mutta se ei koskaan toteutunut. Oli erilaisia toimintalinjoja ja tämä oli jossain vaiheessa ehkä helppo ratkaisu.

Lama-aika oli TYT:ssa melko tavalla Eurooppa-kurssien kulta-aikaa, joten lama ei Paldánin mukaan pahasti puraissut. Hän ehti ennakoida, että hinnalla jolla Eurooppa-kurssit oli aloitettu, ne eivät laihoina vuosina menestyisi.

Ihmiset eivät silloisilla hinnoilla olisi päässeet koulutukseen. Paldán värväsi Sitran tukemaan Eurooppa-koulutusta taloudellisesti ja kurssihinnat saatiin pidetyiksi säällisinä.

9.4. Risto Pynnönen, varapäätoimittaja, Keskisuomalainen

Keskisuomalaisen koulutusasiat kulkivat JAKO-aikana silloin toimituspäällikkönä toimineen Risto Pynnösen kautta. Erillinen koulutustoimikunta oli olemassa, mutta viime kädessä asiat hoidettiin niin, että toimittaja marssi Pynnösen pakeille.

Pynnönen oli JAKO:n syntyäikoihin mukana SSL:n liittohallituksessa. Hänen mukaansa SSL:n piirissä oli näkemys, että toimittajien kouluttamistarve oli suurempi kuin he itsekään tietävät ja suurempi kuin taloissa annetaan.

– Me näimme tarpeelliseksi, että on luotava järjestelmä jolla huonotkin talot pakotetaan lisäämään koulutustaan ja että myöskin ihan pienissä yksiköissä toimivat toimittajat pääsisivät koulutuksen piiriin. Ettei syntyisi sellaisia turhautuneita vanhoja toimittajia, jotka kyynistyvät ja joiden ammattitaito alkaa rapistua. Jonkin verran ymmärrettiin jo teknisestä kehityksestä ja siitä miten voimakkaasti kilpailu muuttuu. Se nähtiin ihan toimittajien kilpailutekijänä että pysyy pelissä mukana.

Pynnösen mukaan JAKO ei saanut aikaan mitään "himokasta koulutusryntäystä". Kun ihmiset huomasivat ettei JAKO:n myötä saakaan lisävapaata, koulutukseen halusi vain rajallinen määrä ihmisiä. Keskisuomalainen pyrki varaamaan koulutusrahaa budjettiin niin, että JAKO-rahaa riittäisi, mutta budjetointi meni omalla tavallaan pieleen. Koulutusrahat eivät ole parina viime vuosikymmenenä loppuneet ainoatakaan kertaa.

– Meillä jäi jakamatta, käyttämättä rahaa. Ja sehän nyt on hulluin tilanne jos koulutusrahaa jää käyttämättä. Se on firmankin kannalta kaikkein hulluin tilanne – täytyyhän meidän nyt jollain tavalla taata, että ihmiset saavat uuden- aikaista tietoa ja oppivat uusia asioita.

Pynnönen myöntää oman asenteensa tehneen täyskäännöksen koulutuksen suhteen. Toistakymmentä vuotta sitten pelin henki oli se, että hän vartioi tarkoin talon koulutusrahoja, nyt tilanne on päinvastainen. Tehdessään vuoden 2000 budjettia Pynnönen lähes kaksinkertaisti toimituksen koulutusrahat ja toivoo vielä, että saa rahat käytettyä.

JAKO-aikana Keskisuomalaisessa pidettiin kotimaisten kurssien hintakattona kymmentätuhatta. Lamakaan ei Pynnösen mukaan hintarajoja muuttanut.

Keskisuomalaisen toimittajakunnasta löytyi väkeä, jotka kouluttautuivat jopa yli JAKO-oikeutensa, mutta myös väkeä, jotka käyttivät oikeudestaan vain osan. Suuri joukko oli myös niitä, jotka viis veisasivat JAKO:sta.

– Vanhempia toimittajia oli suurin osa jotka jäivät sen ulkopuolelle, vanhempia miestoimittajia. Ehkä he olivat juuri niitä, jotka olisivat halunneet sitä sapattia.

Pynnösen mielestä vanhemmat miestoimittajat eivät edelleenkään käytä koulutusjärjestelmiä riittävän hyvin. Naiset osaavat hänen mukaansa koulutautua eri tavalla, he käyttävät mahdollisuuksia paremmin hyväkseen. Keskisuomalaisen JAKO-aktiivin standardi oli 30-40 -vuotias naistoimittaja, joka tunsi tietomääränsä rajallisuuden, halusi avartaa tietämystään ja samalla maailmankuvaansa.

– Miesten on ehkä tässä tilanteessa vaikea tunnustaa, että he eivät olekaan niin tähtiä.

Pynnösen mielestä JAKO epäonnistui. Sillä oli hyviä, kunnianhimoisia tavoitteita, joita ei monista syistä saavutettu. Pynnönen moittii talojen olematonta koulutussuunnittelua, kurssien keuhkoa laatua, toimittajien ymmärtämätöntä asennetta ja liittojen ylhäältä käsin tekemiä koulutus päätöksiä, joissa talojen ääntä ei kuunneltu.

– Ei tätä hommaa hallinnut kukaan. Ei missään. Yliopistot kehittivät kursseja yksinään siellä jossain, talot olivat täällä jossain hyvin yksinään päivittäisten

kiireittensä ja ongelmiansa kanssa. Laman rahapulakin vaikutti tietysti niin, että koulutusrahahan on semmoinen joka ensimmäisenä melkein leikataan, niin mänttiä kun se on. Meillä ei leikattu, mutta monessa muussa paikassa leikattiin koulutusrahat, matkarahat ja monet muut rahat.

Pynnösen mielestä JAKO haiskahti stalinistiselta. KoulutusPAKKO oli hänen mielestään väärä tapa hoitaa asia.

– Minä viis veisaan jakoista ja takoista. Olen sanonut, että sama ihminen pääsee vaikka puolen vuoden välein pitkälle kurssille, jos se on perusteltu. Minua ei kiinnosta semmoinen pilkunviilaaminen tässä asiassa, vaan minua kiinnostavat tulokset, mitä sillä saadaan. Minua kiinnostaa se, että koulutetaan ja koulutetaan vapaaehtoisesti ja mahdollisimman paljon.

Pynnösen uudessa, koulutusmyönteisessä elämässä avainsanoja ovat jatkuvuus ja poikkitieteellisyys. Hänen mukaansa toimittajat tarvitsevat määrääjain syvällisempää, yliopistotasosta koulutusta, joka on kestoaltaan pidempää. Sen lisäksi tarjolla olisi jatkuvaa preppaavaa, poikkitieteellistä koulutusta, jossa asioita katsottaisiin laajasti. Pitkät kurssit olisivat talon ulkopuolella, lyhytkurssit eri kokoisille kokoonpanoille voisivat Pynnösen visiossa hoitua talokohtaisesti.

– On turha raahata vaikka tästä talosta viittäkymmentä toimittajaa jonnekin kurssille, vaan tuodaan ne opettajat tänne. Järjestetään yhä enemmän sellaista että sama porukka joka tekee lehteä, on samassa koulutus-tilaisuudessa, saa saman perustietouden, keskustelelee siitä asiasta. Sitten meillä on eräänlainen lehden linja tai osaaminen olemassa tässä asiassa.

Pienempiä koulutuksia koko väelle Pynnönen tarjoaisi mieluusti kuukausittain, pitkää koulutusta pitäisi olla vähintään joka toinen vuosi. Näiden lisäksi tarjolla olisi jatkuvaa pienryhmäkoulutusta esimerkiksi puolen päivän kursseina.

10. YHTEENVETO

Kyselytutkimuksen ongelma oli otoksen pienuus. Vastaajia oli 90 ja kun heidät jaettiin täydennyskoulutuksessa olleisiin (70) ja vailla täydennyskoulutuskokemusta oleviin (20), lukumäärät olivat vaatimattomia. Näinollen tutkimuksessa esiintyvät prosenttijakaumat ovat ainoastaan suuntaa antavia. Kyselytutkimuksessa ei myöskään noussut esille tilastollisesti merkittäviä saati erittäin merkittäviä tietoja. Mielenkiintoisia asioita kuitenkin.

JAKO-sopimus oli syntyessään niin uusi ja ihmeellinen, että sille ei tahtonut löytyä maailmalta vastinetta. Tilanne on yhä sama. Vaikka JAKO:aa on eri tahoilta kritisoitu, osapuolten on ollut pakko myöntää, että vastaavanlaajuista kouluttautumissopimusta ei ole journalisteille sen kummemmin kuin muidenkaan ammattiryhmien edustajille missään päin maailmaa.

JAKO:n osakseen saama kritiikki johtuneekin suurelta osin pettymyksestä. Ei pettymyksestä järjestelmän toimivuuteen sinänsä, vaan pettymyksestä siihen, että JAKO:sta ei alunpitäenkään tullut sitä mitä olisi haluttu. Liian moni journalisti haikaili yleläisen mallin mukaista sapattivapaata, ylimääräistä luppoaika. Lekotteluvapaan sijasta JAKO oli vakavasti ja hyvässä tarkoituksessa tehty yritys ryhdistää journalisteja, saada heidät innostumaan itsensä kouluttamisesta ja kehittämisestä.

Työnantajapuolellakaan JAKO:n kritisointi ei välttämättä ole osunut oikeaan maaliinsa. On arvosteltu järjestelmää ja sen tekijöitä, vaikka oikeampi kohde olisi saattanut ollut journalistikunta. Eräs työnantajapuolen edustaja arveli, että mikäli tarjolla ollut koulutus olisi ollut riittävän mielenkiintoista, koulutukseen olisi kyllä riittänyt innokasta väkeä. Miksei niinkin, mutta mikäli journalistit olisivat oikeasti tunteneet syvää halua kouluttautua ja kehittyä, he olisivat VAATINEET itseään kiinnostavaa koulutusta. Journalistit eivät voi istua toimituksissa odottamassa mielekästä koulutusta ja mikäli sitä ei tarjottimella heidän eteensä kanneta, jättäytyä kouluttautumatta.

Kyselyyn vastanneista liian moni ihmetteli, että mikä JAKO tai mikä TAKO. Oli helppo moittia työnantajaa siitä että tämä ei ole informoinut työntekijöitä, tai

ammattiyhdistystä siitä, että sieltä suunnasta ei ole ruoskittu työnantajia tarjoamaan riittävästi tietoa. Journalisteille ei riitä, että koulutus suunnitellaan, järjestetään ja maksetaan heidän puolestaan ja koulutusasioista kerrotaan heille kotiin kannettavassa järjestölehdessä. Vain harva myönsi, että koulutukseen ei ole tullut lähdeksi silkasta saamattomuudesta, että syyt kieltäytymiseen ovat monesti olleet vain selityksiä.

JAKO-järjestelmä ei toki ollut täydellinen. Se huolehti huonosti erityisesti pienissä toimituksissa työskentelevistä ja T-ryhmäläisistä sekä jätti täysin ulkopuolelle freelancerit. Näiden väliinpuotoajien asemasta riitti toki keskustelua koko JAKO:n ajan, mutta sopimuksessa se ei näkynyt.

JAKO ei kohdellut SJL:n jäseniä tasa-arvoisesti myöskään maantieteellisesti ajatellen. Koulutus keskittyi liikaa TYT:een ja eteläiseen Suomeen ylipäätään. Kurssien järjestäminen aika ajoin vaikkapa Pohjois- tai Itä-Suomessa olisi voinut houkutella sellaista väkeä, jotka eivät olleet halukkaita lähtemään satojen kilometrien taipaleelle. Oulusta kun on yhtä pitkä matka Tampereelle kuin Tampereelta Ouluun.

Toisaalta koulutuksen hajauttamisessa maantieteellisesti on myös ongelmansa. Esimerkiksi Pohjois-Suomessa järjestetty koulutus houkuttelisi todennäköisesti paikalle ainoastaan sikäläistä ammattikuntaa. Ja koska keski-suuria, vakavaraisia toimitustaloja on pohjoisessa Suomessa vain muutamia, kohdistuisi koulutukseen väkeä lähettäviin taloihin liikaa paineita. Samasta talosta kun ei voi kovin monta journalistia olla yhtä aikaa kolmea viikkoa koulutuksessa. Kyseenalaista olisi myös se, kuinka kehitellä riittävän kiinnostavaa koulutusta suhteessa etelän markkinoita huomattavasti pienemmälle kohderyhmälle.

Moitteita sopii jakaa myös työnantajille. Huomiota herättävän suuri joukko (66%) täydennyskoulutuksessa olleista vastaajista ei tiennyt, mitä työnantaja oli ollut po. koulutuksesta mieltä. On hätkähdyttävää, että yrityksillä on varaa investoida satoja tuhansia sellaiseen, jonka tuotosta ne eivät vaivaudu otta-
maan selvää. Vaikka koulutuksen vaikutuksen arviointi on tunnetusti vaikeaa, työnantajan olisi syytä osoittaa edes hivenen kiinnostusta koulutuksen

sisältöä, siitä saatuja kokemuksia ja koulutuksessa olleen henkilön tunte-
muksia kohtaan. Koulutuksesta mahdollisesti saatu hyöty valuu helposti
hiekkään, ellei tuoretta tietoa pyritä toimituksissa hyödyntämään.

Nykyinen koulutusjärjestelmä TAKO vaikuttaa olevan vastaajille vieläkin
vieraampi kuin JAKO. Ne jotka järjestelmästä jotakin tiesivät, pitivät siirtymistä
TAKO:aan koulutussopimuksen huonontumisena. Monen vastaajan mielestä
koulutuspäiviä kertyy nykyisin entistä vähemmän ja lisäksi nykyjärjestelmä on
JAKO:aa monimutkaisempi hahmottaa.

Paitsi täydennyskoulutuksen talokohtaisen seurannan puuttuminen, kysymyk-
siä herätti myös kuvaajien pohjakoulutus. Kyselyyn vastasi kahdeksan lehti-
kuvaajaa, joista peräti kuuden pohjakoulutuksena oli ainoastaan kansa-
/peruskoulu. Koska otos on pieni, asiasta ei voi tehdä liian pitkälle vietyjä
johtopäätöksiä, mutta lisäselvitystä asia mielestäni vaatisi. Mikäli kyselyn
antama kuva kuvaajien pohjakoulutuksesta pätee laajemminkin, heidän
koulutukseensa olisi syytä kiinnittää pikimmiten huomiota. Oletettavaa kuiten-
kin on, että Lahdessa vuonna 1974 alkanut valokuvaajien koulutus on kohen-
tanut etenkin nuorten kuvaajien koulutustasoa. Tästä tutkimuksestahan nuori
polvi jätettiin JAKO-rajauksen vuoksi ulkopuolelle.

Kaiken kaikkiaan lisähuomiota vaatii koko journalistien täydennyskoulutus.
Alan kirjallisuudessa journalistien peruskoulutuksen ongelmiin ja haasteisiin
on kyllä paneuduttu, mutta journalistien täydennyskoulutus on useimmiten
kuitattu satunnaisilla maininnoilla.

Esimerkiksi Esko Salminen parin vuoden takaisessa kirjassaan "Oivaltava
toimittaja – Toimitustyön uudet mallit ja vaatimukset" jättää täydennyskoulu-
tuksen lähes huomiotta. Kirjassa saavat puheenvuoron 21 huippujournalistia
eri puolilta Eurooppaa. Kun heiltä kysyttiin ammattitaidon parantamisesta,
alan koulutuksesta, ammattitaidon kehittamisestä ja tulevaisuuden
vaatimuksista, täydennyskoulutuksen merkityksen mainitsi vain noin joka
kolmas.¹³¹ Täydennyskoulutuksen kehittäminen onkin vuosien varrella jäänyt
auttamattomasti peruskoulutuksen kehittämisen ja rahoittamisen jalkoihin.

---

¹³¹ Salminen, 1998

LÄHDELUETTELO:

Arkistolähteet:

Graafisen Teollisuuden liitto (GTL)

- koulutustyöryhmän kokous, pöytäkirja 5/87
- GTT-SSL koulutustyöryhmän kokous, pöytäkirja 5/1991
- GTT-SSL, liite 1, Neuvottelutulos journalistien ammatillisen kehittämisohjelman toteuttamiseksi, 14.5.1984

Suomen Journalistiliitto (SJL)

- ammattikoulutusvaliokunnan kokous, pöytäkirja 9/1993
- ammattikoulutusvaliokunnan kokous, pöytäkirja 1/1994
- ammattikoulutusvaliokunnan kokous, pöytäkirja 2/1994
- ammattikoulutusvaliokunnan kokous, pöytäkirja 4/1994
- ammattikoulutusvaliokunnan kokous, pöytäkirja 9/1994
- ammattikoulutusvaliokunnan kokous, pöytäkirja 1/1995
- ammattikoulutusvaliokunnan kokous, pöytäkirja 3/1995
- ammattikoulutusvaliokunnan kokous, pöytäkirja 4/1995
- ammattikoulutusvaliokunnan kokous, pöytäkirja 5/1995
- eripainos Sanomalehtimies –Journalisten lehdestä 3/1971
- Häkkinen, Jarmo, JAKO-koulutuskyselyn tuloksia, 2.11.1987
- Häkkinen, Jarmo, JAKO-kursseille osallistuneiden määrä tiedotusvälineittäin, 3.5.1990
- Häkkinen, Jarmo, JAKO-kyselyn karhukirje, 25.5.1994
- Häkkinen, Jarmo, Koulutus – aikamme vaatimus, 10.3.1995
- Häkkinen, Jarmo, muistio, 25.11.1994
- JAKO-koulutuskyselyn lehtikohtaisia tuloksia, yhteenveto, 11.8.1988
- Journalistien ammatillinen kehittämisohjelma, koulutuskysely 1987, työnantajien vastaukset
- Kangas, Pertti, kiertokirje 24/84, 27.9.1984
- kirjelmä valtiovarainministeri Matti Louekoskelle 23.3.1990
- kokemuksia Venäjän kielen tehokurssista, 1. jakso 18.-22.3.91, 2. jakso 15.-19.4.91

- koulutuslakanat 1985-1995
- Opetusministeriö, kirje 12204/48/84, 7.1.1985
- Seies, Eeva-Riitta & Häkkinen, Jarmo, JAKO-kyselyn yhteenveto I, 4.11.1994
- Seies, Eeva-Riitta & Häkkinen, Jarmo, JAKO-kyselyn yhteenveto II, 23.8.1994
- Välkevirta, Leila, muistio, toukokuu 1994

Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus (TYT)

- Ideoita ja yhteistyömahdollisuuksia, 15.8.1986
- JAKO-kurssit 1985 - 1989
- JAKO-kurssit 1990-94, yhteenveto
- Journalistien ammatillinen kehittämisohjelma, 3.1.1985
- Journalistien ammatillinen kehittämisohjelma, projektin kehittäminen, 2.9.1986
- journalistien ammatillisen kehittämisohjelman projektiryhmän kokous VI/1985, 1.10.1985
- journalistien ammatillisen kehittämisohjelman projektiryhmän kokous II/1986, luonnos vuoden 1987 JAKO-ohjelmaksi, 11.6.1986,
  - journalistien ammatillisen kehittämisohjelman projektiryhmän kokous III/1986, 24.9.1986
- muistio, 19.2.1985
- Mäkelä, Marja & Sauri Eero, Journalistien ammatillinen kehittämisohjelma (JAKO)
- Rentola, Ilkka, katsaus edelliseen kurssivuoteen, toimittajien täydennyskoulutuksen kehittämisseminaari, Ellivuori, 18.-19.8.1986
- Salmelin, Pentti, Journalistien ammatillinen kehittämisohjelma – Alustava selvitys ohjelman ("TYT II") toteutusedellytyksistä, 1984
- Salmelin, Pentti, luonnostelua, Journalistien ammatillinen kehittämisohjelma, 16.5.1984
- Salmelin, Pentti, muistio, 6.5.1984
- Salmelin, Pentti, selvitys, kesäkuu 1984
- suunnitelma, Journalistien ammatillinen kehittämisohjelma, 28.11.1984
- työpaperi, JAKO-projektin hakuprosessiin liittyvistä ongelmista
- Väsyneitten journalistien uudelleen koulutus suunnitelma

Haastattelut ja keskustelut:

- Häkkinen, Jarmo, koulutussihteeri /SJL, haastattelu 12.11.1999, Helsinki
- Häkkinen, Jarmo, koulutussihteeri /SJL, useita puhelinkeskusteluja kevään 1999 ja kevään 2000 välillä
- Jyrinki, Erkki, koulutuspäällikkö/TYT, haastattelu 4.5.1999, Tampere
- Norvio, Lauri, johtaja/GTL, haastattelu 23.11.1999, Jyväskylä
- Norvio, Lauri, johtaja/GTL, puhelinkeskustelu 26.10.1999
- Ojaniemi, Kerstin, ex-kurssisihteeri /Taloudellisen Tiedotustoimiston lehdistöpalvelu, puhelinkeskustelu 26.5.1999
- Paldán, Leena, ex-koulutus suunnittelija/TYT, haastattelu 18.11.1999, Jyväskylä
- Pynnönen, Risto, varapäätoimittaja/Keskisuomalainen, haastattelu 26.11.1999, Jyväskylä

Kirjallisuus:

Cross, K. Patricia (1981): Adults as learners. San Francisco: Jossey-Bass Publishers

Hansén, Aino-Maria (2000): Tulevaisuuden tekijät, Viestintäalan kehitystrendit, ammatit, osaamisvaateet ja työvoimantarve 2000-luvun kynnyksellä. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy

Heiskanen, Tarja & Salonen, Kristina (1992): Viekotuksia ja vastatuulta - Journalistin työsuojeluopas. SSL:n julkaisusarja, Hangon kirjapaino

KM, Komiteanmietintö 1969: A 19. Lehtimiesten koulutuskomitean mietintö

KM, Komiteanmietintö 1972: B 37. Lehtimieskoulutuksen työryhmän mietintö

KM, Komiteanmietintö 1973: 158. Toimittajakoulutuksen toimikunnan mietintö

KM, Komiteanmietintö 1984:49. Journalistien koulustarvetoimikunnan mietintö. Helsinki

Melin, Harri & Nikula, Jouko (1993): Journalistit epävarmuuden ajassa.
SJJ:n julkaisusarja, Forssan kirjapaino

Nordenstreng, Kaarle (toim.) (1985): 60 vuotta toimittajakoulutusta, Tampere:
Tampereen yliopiston tiedotusopin laitos

Nordenstreng, Kaarle (1991): Teoksesta Heikki Luostarinen (toim.),
Puheenvuoroja toimittajakoulutuksesta. Tampere: Tampereen yliopiston
tiedotusopin laitos

Norvio, Lauri (1991): Teoksesta Heikki Luostarinen (toim.), Puheenvuoroja
toimittajakoulutuksesta. Tampere: Tampereen yliopiston tiedotusopin laitos

OPM, Opetusministeriön työryhmien muistioita 3:1997. Viestintäalan
koulutuksen kehittämistarpeet. Helsinki, Yliopistopaino

Salmelin, Pentti (1987): Teoksesta Hosiaisuusluoma, Aatto & Laurila, Martti
(toim.), Opetusjaostot opintoväylinä. Tampere: Kirjapaino Hermes Oy

Salminen, Esko (1998), Oivaltava toimittaja, Toimitustyön uudet mallit ja
vaatimukset. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Ajatus

Lehdet:

Aamulehti, 28.2.1988, "Yliopistojen täydennyskoulutus pyytää rahaa"

Journalisti 16.3.1995, "Lehdistölle sopimus äänestyksen jälkeen"

Journalisti 16.3.1995, "Muistoa kunnioittaen"

Journalisti 16.3.1995, "Tekijänoikeus herätti kysymyksiä"

Sanomalehtimies 25/1984, "Opintielle", pääkirjoitus

Sanomalehtimies 25/1984, "TYT laajentaa koulutustaan"

Sanomalehtimies 15.1.1985, "Neljä kurssia kevään aikana"

Sanomalehtimies 22/85, "Miksi täydennyskoulutus ei kiinnosta?"

Sanomalehtimies 6/1991, "Eurooppa-kurssit ovat aikaansa edellä"

Suomen Lehdistö 4/1983, "Toimittajakoulutus, monopoli ja vaihtoehdot"
Suomen Lehdistö 1/1984, "Toimittajakoulutusta useammille väylille"
Suomen Lehdistö 5-6/85, "Journalistien ammatillinen kehittämisohjelma
vauhtiin"

Lomakekysely:

Lokakuussa 1999 toimeenpantu kysely (liite 1) 304:lle SJL:n jäsenelle,
90 vastausta

TÄYDENNYSKOULUTUS – RIESA VAI RIKKAUS?

Oletko ollut joskus täydennyskoulutuksessa? Jos et, miksi et? Jos olet, millaisia eväitä se antoi työtehtävien hoitoon? Entä muistatko vielä JAKO-järjestelmän? Muun muassa tällaisia täydennyskoulutukseen liittyviä asioita haluaisin tietää.

Teen pro gradu -työtäni Jyväskylän yliopiston Viestintätieteiden laitokselle Journalistien ammatillisesta kehittämisohjelmasta eli JAKO-järjestelmästä. JAKO oli vuosina 1985 - 1995 voimassa ollut, kolmiviikkoisen koulutusjakson taannut sopimus. Sopimuksen tekivät silloiset Suomen Sanomalehtimiesten Liitto (SSL) sekä Graafisen Teollisuuden Työnantajaliitto (GTT).

JAKO-selvitys on SJL:n tilaustyö. Siksi toivonkin, että vaikka JAKOsta on jo kulunut aikaa, Sinulla olisi voimia muistella menneitä. Voit vastata laatimiini kysymyksiin nimettömänä. Mikäli haluat, voit laittaa kaavakkeeseen myös nimesi ja yhteystietosi – silloin annat minulle mahdollisuuden kysellä tarvittaessa lisää JAKO-asiaa.

Toivon, että ehdit osallistua kyselyyn ja palauttaa sen oheisessa kuoressa lokakuun loppuun mennessä.

Mukavaa syksyn jatkoa ja kiitokset vaivannäöstäsi!

Marjo Hiltunen
p. 0500 - 297 339

Mikäli Sinuun saa ottaa myöhemmin yhteyttä mahdollisia lisäkysymyksiä varten, laitathan alle yhteystietosi:

NIMI: _____

OSOITE: _____
_____

PUHELIN: _____

VASTAA YMPYRÖIMÄLLÄ OIKEA VAIHTOEHTO

(Jos olet ollut joskus täydennyskoulutuksessa, vastaa silloisen tilanteesi mukaan.

Jos et ole ollut täydennyskoulutuksessa, vastaa viimeisimmän työpaikkasi mukaan.)

VASTAAJAN HENKILÖTIETOJA

1. SUKUPUOLI

- a) mies   b) nainen

2. IKÄ

- a) 30-39   b) 40-49   c) 50-59   d) 60-

3. ALALLAOLOAIKA

- a) 10-19 vuotta   b) 20-29 vuotta   c) 30-39   d) yli 40 vuotta

4. POHJAKOULUTUS

- a) yliopistollinen toimittajakoulutus   b) muu akateeminen loppututkinto
c) yliopisto-opintoja ilman tutkintoa   d) opisto- tai vastaava tutkinto
e) ylioppilastutkinto   f) kansa-/peruskoulu   g) muu, mikä _____

5. SJL:N PAIKALLISYHDISTYS

- a) Ahvenanmaa   b) Etelä-Pohjanmaa   c) Etelä-Suomi
d) Helsinki   e) Häme-Uusimaa   f) Itä-Suomi
g) Keski-Pohjanmaa   h) Keski-Suomi   i) Kymenlaakso
j) Mikkeli   k) Pirkanmaa   l) Pohjois-Karjala   m) Pohjois-Suomi
n) Satakunta   o) Savo-Kainuu   p) Turku   q) SAL

6. VÄLINE

- a) valtakunnallinen sanomalehti   b) maakuntalehti   c) iltapäivälehti
d) aikakauslehti   e) paikallislehti   f) ilmaisjakelulehti   g) asiakaslehti
h) uutistoimisto   i) freelancer   j) muu, mikä _____

7. ASEMA VÄLINEESSÄ

- a) päätoimittaja tai vastaava   b) muu päällikkötoimittaja
c) toimitussihteeri   d) erikoistoimittaja   e) aluetoimittaja   f) toimittaja
g) muu, mikä _____

8. OSASTO VÄLINEESSÄ

- a) kotimaa b) politiikka c) talous d) kulttuuri e) urheilu
f) viikonvaihte g) ulkomaat h) muu, mikä _____

**SEURAAVISSA VOIT VALITA USEAMMAN KUIN YHDEN
VASTAUSVAIHTOEHDON**

VASTAAJAN TÄYDENNYSKOULUTUSTIETOJA

9. OLETKO OLLUT KOSKAAN TÄYDENNYSKOULUTUKSESSA?

- a) kyllä b) ei

10. JOS ET OLE OLLUT, MIKSI ET?

- a) en ole tuntenut tarvetta b) kiinnostavaa koulutusta ei ole ollut tarjolla
c) kurssien ajankohta ollut sopimaton d) kurssipaikat olleet sopimattomia
e) työkiireet ovat estäneet f) työnantaja suhtautunut kielteisesti
g) perhesyyt ovat estäneet h) muu syy, mikä _____
-

**11. JOS ET OLE OLLUT, TUNNETKO NYT TARVETTA
TÄYDENNYSKOULUTUKSEEN?**

- a) kyllä b) ei c) en osaa sanoa

12. MILLAISTA TÄYDENNYSKOULUTUSTA KAIPAAT?

- a) vieraat kielet b) suomen kieli ja kirjoittaminen c) taitto ja ulkoasu
d) oma erikoisala, esim. talousjournalismi e) kuvajournalismi
f) tutkiva journalismi g) suomalainen yhteiskunta h) EU
i) uudet mediat j) muu, mikä _____
-

13. JOS OLET OLLUT TÄYDENNYSKOULUTUKSESSA, MILLOIN?

- a) ennen vuotta 1985 b) 1985 -1995 c) 1995 –

14. MILLAISEEN KOULUTUKSEEN OLET OSALLISTUNUT?

- a) valmiina tarjotulle kurssille b) itse suunnittelemaasi koulutustapaan
(=omaehtoinen koulutus)

15. MINKÄ TYYPPISTÄ KOULUTUS OLI?

- a) vieraat kielet   b) suomen kieli ja kirjoittaminen   c) taitto ja ulkoasu
d) kuvajournalismi   e) tutkiva journalismi   f) yhteiskunnallinen aihe
g) oman alan journalismi, esim. talousjournalismi   h) muu, mikä_____
-

16. MISSÄ KOULUTUS TAPAHTUI?

- a) kotipaikkakunnalla   b) alle 100 kilometrin etäisyydellä kotoa
c) yli 100 kilometrin päässä kotimaassa   d) ulkomailla

17. KUINKA KAUAN KOULUTUS KESTI?

- a) alle viikon   b) noin viikon   c) noin kaksi viikkoa
d) noin kolme viikkoa   e) yli kolme viikkoa

18. MILLÄ RAHOITIT KOULUTUKSESI?

- a) maksoin itse   b) työnantaja kustansi   c) stipendin tai
apurahan turvin   d) muuten, miten_____

19. KUINKA KIINNOSTAVAA KOULUTUS OLI?

- a) erittäin kiinnostavaa   b) melko kiinnostavaa   c) jonkin verran
kiinnostavaa   d) ei lainkaan kiinnostavaa   e) en osaa sanoa

20. OLIKO KOULUTUKSESTA HYÖTYÄ?

- a) erittäin paljon   b) melko paljon   c) jonkin verran
d) tuskin lainkaan   e) en osaa sanoa

21. MILLAISTA HYÖTYÄ KOULUTUKSESTA OLI?

- a) auttoi etenemään uralla   b) oli yleissivistävä   c) antoi lisätietoa
käytännön työtehtävieni hoitoon   d) antoi lisävoimia arjen jaksamiseen
e) oli sosiaalinen tapahtuma   f) muuta, mitä_____
-

22. KUINKA TYÖPAIKALLASI SUHTAUDUTTIIN KOULUTUKSEEN?

- a) erittäin myönteisesti   b) melko myönteisesti   c) välinpitämättömästi
d) melko kielteisesti   e) erittäin kielteisesti   f) en osaa sanoa

23. OLIKO TYÖNANTAJASI TYYTYVÄINEN KOULUTUKSEESI?

- a) erittäin tyytyväinen   b) melko tyytyväinen   c) melko tyytymätön
d) erittäin tyytymätön   e) en osaa sanoa

24. KUULUIKO KÄYMÄSI KOULUTUS JAKO-SOPIMUKSEN PIIRIIN?

- a) kyllä   b) ei   c) en osaa sanoa

25. MITÄ MIELTÄ OLET JAKO-JÄRJESTELMÄSTÄ?

- a) erittäin hyvä   b) melko hyvä   c) samantekevä
d) melko huono   e) erittäin huono   f) en osaa sanoa

26. MITÄ MIELTÄ OLET TAKO-JÄRJESTELMÄSTÄ?

(TAKO=nykyinen kouluttautumissopimus, joka takaa kaksi palkallista koulutuspäivää per vuosi)

---

27. MUITA KOMMENTTEJA JAKOSTA/TÄYDENNYSKOULUTUKSESTA:

KIITOS VASTAUKSISTASI!